

**Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta**

a

**Vysoká škola ekonomická v Praze
Fakulta managementu v Jindřichově Hradci**

Bakalářská práce

**Etický kodex a jeho význam pro
profesní kompetence**

Věra Basíková
Sociální pedagogika
(kombinovaná forma)

vedoucí bakalářské práce
doc. PhDr. Dr. Miroslav Somr, DrSc.

**České Budějovice
2012**

Prohlášení:

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované a použité literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích

31. 3. 2012

.....

Věra Basíková

Za pomoc při řešení a zpracování mé bakalářské práce, poskytnuté rady a věnovaný čas děkuji vedoucímu práce panu doc. PhDr. Miroslavu Somrovi, DrSc.

V Drhovicích 31.3.2012

.....

BIBLIOGRAFICKÁ IDENTIFIKACE

Název bakalářské práce: Etický kodex a jeho význam pro profesní kompetence

Pracoviště: Katedra pedagogiky a psychologie Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity

Jméno a příjmení autora: Věra Basíková

Studijní obor: Sociální pedagogika

Vedoucí práce: doc. PhDr. Miroslav Somr, DrSc.

Rok obhajoby: 2012

Anotace:

Každá profese má své kompetence. Některé jsou ohraničeny zákonem, jiné podléhají etickým kodexům. Etický kodex mají lékaři, zdravotní sestry, novináři, pracovníci ve veřejné správě a další.

Teoretickou část své bakalářské práce budu věnovat vymezení pojmu etický kodex, a to na základě odborné literatury. Dále bych chtěla specifikovat profese, které etickému kodexu podléhají. Vybrala jsem si profesi učitele, lékaře a zdravotní sestry.

V praktické části se pokusím zjistit znalost, dodržování a význam etického kodexu v těchto profesích. Pro toto zjištění použiji formu dotazníku, z kterého vyhodnotím získané informace.

Klíčová slova: morálka, etika, svědomí, pokora, etický kodex

BIBLIOGRAPHICAL IDENTIFICATION

Thesis title: The Code of Ethics and its importance to professional competence

Place of work: Department of Pedagogic and Psychology, Pedagogical Faculty,
University of South Bohemia

Name of the author: Věra Basíková

Field of study: Social Pedagogy

Bachelor leader: doc. PhDr. Miroslav Somr, DrSc.

Year of defense: 2012

Annotation

Each profession has its own competence. Some of them are protected by law, other is governed by the code of ethics. Its code of ethics has doctors, nurses, journalists, workers in public administration and other.

Theoretical part of my thesis I will give a definition of the code of ethics based on the literature. I would like to further specify the professions that are subject to the code of the ethics. In my thesis I chose the profession teachers, doctors and nurses.

In the practical part I will try to find understanding, respect and the importance of a code of ethics in these professions. For that finding I will use a questionnaire which will evaluate the information.

Key words: morality, ethics, conscience, humility, code of ethics

Obsah

Úvod.....	- 8 -
1. Etika a její vývoj	- 10 -
1.1. Antická etika	- 10 -
1.2. Etika středověku, křesťanská.....	- 11 -
1.3. Etika novodobá	- 11 -
2. Členění etiky a její význam.....	- 12 -
2.1. Mravní pravidla a normy	- 13 -
2.2. Platnost mravních norem.....	- 14 -
2.3. Zlaté pravidlo.....	- 14 -
2.4. Zákony dané společností	- 15 -
2.5. Definice zákona	- 16 -
2.6. Étos povolání	- 16 -
3. Etický kodex	- 17 -
3.1. Kodexy v Česku.....	- 18 -
3.2. Postavení kodexu	- 19 -
3.3. Hlavní přednosti etických kodexů	- 20 -
3.4. Na co si dát při implementaci etických kodexů pozor?.....	- 21 -
3.5. Etický kodex ve zdravotnictví	- 22 -
3.6 Etika ve zdravotnictví	- 23 -
4. Lékaři.....	- 26 -
4.1. Etický kodex lékaře.....	- 27 -
4.2. Odmítnutí pacienta lékařem	- 28 -
4.3. Eutanazie	- 28 -
4.4. Interrupce	- 31 -
5. Zdravotní sestry	- 33 -
5.1. Etický kodex zdravotních sester	- 34 -
5.2. Étos povolání zdravotní sestry.....	- 34 -
5.3. Etika ošetrovatelství.....	- 38 -

6. Etický kodex a učitelé	- 40 -
6.1. Pedagogická komora a etický kodex učitele	- 41 -
6.2. Etický kodex pedagoga	- 42 -
6.3. Školní etický kodex.....	- 42 -
6.4. Smysl a cíl etického kodexu učitele.....	- 42 -
6.5. Charakteristika práce učitele	- 43 -
6.6. Význam etického kodexu učitele.....	- 43 -
7. Praktická část.....	- 45 -
8. Závěr	- 58 -

Úvod

Téma mé bakalářské práce je Etický kodex a jeho význam pro profesní kompetence. Ve své práci bych se chtěla věnovat profesním kodexům, kde je předmětem zájmu člověk a tyto profese označujeme jako pomáhající. Jsou to lékaři, zdravotní sestry a učitelé. Neznamená to, že by ostatní povolání kodexy nevyžadovala, ale protože už 12 let pracuji jako odborná učitelka na střední odborné škole, je mi učitelská profese blízká a stejně tak jako každému z nás, profese lékaře a zdravotní sestry. Svůj etický kodex mají např. novináři, knihovníci, pracovníci ve veřejné správě a další. Mnou zvolená povolání jsou pro mne nejzajímavější.

Etický kodex je dokument, který upravuje a stanoví morální pravidla, zásady a normy na kterých zaměstnavatel nebo firma staví a vyžaduje je od svých zaměstnanců. Neměl by se stávat pouze jen moderní záležitostí, ale plnit účel jakého-si morálního zákona, který přijmou pracovníci za svůj.

Všechna tyto pravidla a zásady pramení z etiky, která má hluboké kořeny v historii. Morálka, mravnost, svědomí, dobro a zlo, to jsou slova, známá člověku od nepaměti. Mají stále svůj význam, jen prošla určitým vývojem a to spolu s rozvojem společnosti. Myslím si, že právě díky společenskému vývoji se mění. Morálka a mravnost měli jiný význam v dobách Platóna a Aristotela, svědomí má každý své a po svém se s ním umí vypořádat, dobro a zlo se páchalo tenkrát a páchá se i dnes. Je vidět, že tyto vlastnosti prochází řadou generací a nadále procházet budou. Jako jeden z nejstarších etických kodexů bychom mohli označit desatero přikázání, které mělo v době největšího rozmachu křesťanství velkou váhu a význam. Dnes nemáme tolik věřících a víra v boha nemá už dávno takovou sílu. Žádný obecný etický kodex neexistuje. Máme jen nepsané morální zákony a pravidla a je na každém z nás, jak se k nim staví a jak se s nimi vypořádá. Možná proto volá společnost po etických kodexech a možná v nich vidí záruku toho, že se setká s vlídností, nasloucháním, dobrem, porozuměním a snad i s láskou k bližnímu svému.

Toto všechno by mělo být vlastní zaměstnancům pracujícím právě v pomáhajících profesích. Je však těžké například pro učitele kázat mladým lidem o morálce, o lásce k bližnímu, úctě ke staršímu nebo samotnému učiteli, kladnému vztahu k práci a ke vzdělání, když na ně z televizní obrazovky útočí filmy a seriály plné krveprolití, vražd a podvodů. Ze stránek novin, časopisů a zpráv televizních novin zase pracovní nasazení představitelů našeho státu, jejich korupční aféry, podvody a často zneužívání jejich pravomoci a to většinou bez potrestání. Pravda je, že jsou to také jenom lidé. Bohužel však lidé, kteří by nám všem měli jít

příkladem a být vzorem nejen pro nás všechny, ale pro naši mladou nastupující generaci. Vždyť i oni, když přicházejí k lékaři, vyžadují jeho maximální nasazení a péči. Přijde jim to naprosto samozřejmé. Samozřejmé je pro ně i to, že jejich dítěti se dostane toho nejlepšího vzdělání, ať to stojí, co chce. Tito lidé, reprezentanti našeho národa by se však často měli zamyslet sami nad sebou a přemýšlet o tom jak se chovají, jaký zákon vydávají a že jsou lidé jako my obyčejní. Nechci se stát kritikem naší soudobé společnosti, ale chci jen ukázat na to, jak si morálku a její pravidla vykládá každý po svém. Bohužel morálka na této nejvyšší úrovni je stěžejní i pro ostatní a také se podle toho řídí. Bylo by asi těžké dosáhnout takového stavu, kde by se nekradlo, nepodvádělo, nevraždilo a poctivě pracovalo, to bychom potom ani nepotřebovali nejen morální zákony, ale ani ty psané, sankcionované.

Z toho všeho usuzuji, že etických kodexů je opravdu zapotřebí. Jako jeden z nejstarších skutečných profesních kodexů lze označit Hippokratovu přísahu, na kterou dodnes přísahají mladí lékaři při skládání slavnostního slibu a převzetí diplomu. Ve výzkumné části bych se chtěla zaměřit i na tento dokument a zjistit názor dnešní generace. Dále bych chtěla prověřit znalost, význam, dodržování a co pro lékaře znamená etický kodex vydaný ČLK. V neposlední řadě mě zajímají i vlastnosti, které kromě vysoké profesionality, řadí na přední místa.

Podobně bych se chtěla věnovat i profesi zdravotní sestry. Je určitě jedna z nejnáročnějších a vyžaduje mnoho obětavosti a úsilí, často bez náležitého ocenění. V dnešní době dochází bohužel k tomu, že zdravotní školy ztrácí svoji úroveň a tak bych kromě znalosti a dodržování etického kodexu, chtěla zjistit, co vedlo zástupkyně těchto profesí k volbě právě tohoto povolání.

Nakonec jsem si nechala profesi mě nejbližší a to jsou učitelé. Myslím si, že v poslední době došlo k poklesu prestiže tohoto povolání a čím dál více se hovoří o vzniku pedagogické komory, která by možná přispěla k jeho zvýšení. Otázku na toto téma bych chtěla připojit těm, které budou mít za úkol prověřit, jak jsou na tom učitelé a etický kodex.

Doufám, že tato moje práce poskytne informace nejen o tom, co etický kodex je a k čemu slouží, ale hlavně ukáže, jak jsou na tom jednotlivé profese se znalostí kodexu, který patří k jejich profesi, jak ho dodržují a jaký význam pro ně má.

1. Etika a její vývoj

1.1. Antická etika

Čas prověří, že historie etiky sahá hluboko do náboženství způsobem, který si zatím nedokážeme představit. V současné době je to pouze torzo myšlenek, které se společností odvážily přijmout. Kola dějin však nelze zastavit, pouze zpomalit.

Etika má své kořeny hluboko v historii. Není pochyb o tom, že už staří Řekové polemizovali o tom, jací lidé mají být. Podle knihy Ethika jako věda existovala jistě již v nejstarších dobách. V prastarých hrdinských zpěvech, v pověstech a náboženských spisech všech národů ukazuje se již určité mravní posuzování lidských povahových vlastností a způsobů jednání. Význačným rysem této ethiky všech národů jest závislost mravních názorů a náboženství. Bohové jsou většinou představováni jako nositelé vlastností, jež jsou pokládány za mravně nejcennější, nejdokonalejší tedy nejen sami pokládáni za dobré nýbrž žádají též, aby lidé byli dobrými, vystupují jako ochránci mravního světového řádu, odměňující dobro a trestající zlo. Nejstarší názory na to, co jest dobro a zlo, jsou u různých národů přes mnohé společné rysy značně rozdílné. Jasně a slunně myšlení starých Řeků bylo zcela obráceno k tomuto světu. Věřili v posmrtný život v podsvětí, ale ten se jim nezdál býti nikterak rovnocenným s životem pozemským. Všecky vlastnosti, jež mohly život na tomto světě udělat lepším a krásnějším, byly u nich považovány za mravné, za ctnosti. U Peršanů boj mezi dobrem a zlem dělí svět na dvě říše, říši světla či dobra, říši tmy či zla. Vědeckého zpracování dostalo se ethice ve starověku nejprve u Řeků, a i zde teprve tehdy, když se filosofie již dlouhý čas zabývala problémem, v čem spočívá pravá podstata přírody. Jako u jiných národů bylo i u Řeků mravní hodnocení zprvu více věcí citu než rozumu. Řekové přišli zvláštní cestou k tomu, aby se odvrátili od pozorování přírody ke studiu člověka. Filosofové této doby, sofisté, brzy přišli na to, že i na mravním poli jeden věřil v opak toho, co druhý pokládal za pravdu. K tomu přistoupilo, že nejpevnější dosavadní opora morálky, stará víra v bohy, začala kolísat, poněvadž se při hlubším přemýšlení dřívějších filosofů o podstatě přírody tato naivní víra musila ukázat neudržitelnou. A přece byla právě tato doba ethického skepticismu, tj. pochybování o oprávněnosti morálky, nenahraditelného významu pro rozvoj řecké filosofie a především řecké ethiky. Není tedy divné, že právě v době sofistů, kteří učili, že není žádného objektivního poznání, vystoupil Sokrates, jenž sofisty porazil prostě tím, že jim ukázal, jak jest poznání pravdivé možno a objevil prostředek pravdivého poznání, totiž logický pojem, jenž jest až podnes nejnepostradatelnějším a základním nástrojem všeho vědeckého poznání.

Neváhal toho použít i na etiku a ukázal, že jest možno přesně poznat, co je dobré a co zlé. Nikdo nepojal učení Sokratovo v plnější hloubce než jeho žák Plato [427-347].

Podle Sokrata jest dobrem na každé věci její vhodnost k účelu, jemuž slouží. Dobrou nebo ctnostnou je tedy i duše, tak učí Sokrates i Plato, jeli schopna k dílu, jež jí přísluší. Kdo tedy chce vědět, v čem spočívá ctnost, ten musí prozkoumat podstatu lidské duše, aby poznal, k čemu jest. Plato nalézal v lidské duši tři základní síly: rozum, mysl a žádost. Platonem a Aristotelem byla řecká ethika, nauka o blaženosti a uschopněnosti, vlastně domyšlena dokonce. [čl.s.7-14]

1.2. Etika středověku, křesťanská

S křesťanstvím podmanilo si svět myšlení zcela nové, myšlení jež skoro v každém směru bylo v přímém opaku s myšlením řeckým. Křesťané rozumem pohrdali, jen bezpodmínečná, oddaná, slepá a poslušná víra byla jim tím nejvyšším. Životním ideálem starého světa bylo uměřené a krásné požívání všeho toho, co země mohla poskytnout. Křesťan si na rozdíl od Řeka, který si kladl otázku: jak žít co nejlépe, kladl otázku: jak žít co nejbohubliběji, to proto, aby se jednou mohl stát účasten spojení s bohem. Ve filosofii se ukázalo, jak křesťanství ovládlo všecko myšlení. Velký církevní otec sv. Augustin pociťuje rozpor svobody vůle s božskou všemohoucností. Učí, že ti, kdo si zvolí dobro, tj. zachování božské vůle, jsou k této volbě vedeni jen božskou milostí, že tedy blaženosti lze dosáhnout jako odměnka zbožnost jen pomocí působení božské milosti. Podobně učil mnohem později italský scholastik Tomáš Aquinský. [č.1 s.16-21]

1.3. Etika novodobá

Vědecká ethika nové doby se vrací zdánlivě ke stanovisku rozumové morálky starořecké. Myšlení, jež ve středověku bylo ovládáno vírou, zesílilo a rozvilo se natolik, že musilo tuto nadvládu pociťovat jako nesnesitelné násilí a toužit po osvobození od ní. Ono usilovalo jen o samostatnost. V této nové ethice tedy, jež usiluje o nezávislost na náboženství, nemůže se odvolávat na božskou vůli a chce se opírat o rozumové důvody, přitom však též činí nároky předepisovat mravní povinnosti, jak to činila ethika křesťanská, musí se vyskytnout otázka: jak takové mravní povinnosti mohou být prokázány rozumovými úvahami za oprávněné? Pátrání po rozumových důvodech pro morálku jest také skutečně společnou hlavní známkou všech následujících systémů, mezi nimiž nalézáme ty nejvelkolepější, jež kdy vytvořil lidský duch. [č.1s. 22-23]

2. Členění etiky a její význam

Etika je většinou označována jako věda o morálce. Je to soubor morálních pravidel, které udává společnost, ve které žijeme. Nemají váhu psaného zákona, ale předpokládá se, že jsou vlastní nám všem a všichni se jimi řídíme.

2.1. Co tedy vyjadřuje slovo etika?

Etika je jistým způsobem strukturována. Jedno z možných členění etiky je následující:

1. Deskriptivní etika, neboli etika jako věda o morálce. Obsahuje zejména historii morálky (např. mravní normy středověkého rytířstva), sociologii morálky (např. mravní normy a jednání určité sociální skupiny či etnika), psychologii morálky (např. psychické procesy spojené s mravním rozhodováním a vznik vlastností osobnosti).

2. Normativní etika. Někteří autoři považují pouze tuto část za etiku ve vlastním slova smyslu či za etiku jako filozofickou disciplínu. Normativní etika pojednává o tom, „co má být“. Hovoří tedy o mravních normách, kodexech a principech a samozřejmě se snaží najít jejich zdůvodnění.

3. Tzv. „metaetika“ je specifická disciplína, která se vyvinula v tomto století především v anglofonních zemích. Je důsledně nenormativní, snaží se zkoumat etiku a zejména jazyk etiky logicky a lingvisticky. Charakteristické je zejména zkoumání obsahu a významu morálních výroků. Např. co to znamená říci: „tvé jednání je správné“ nebo „nemá se krást“. Jedním z cílů metaetiky je i nalezení formálního kritéria pro odlišení morálních dimenzí života od ostatních. Někdy se zdá, že etika poskytuje pramálo návodů k praktickému jednání. To však není jejím cílem. Etika má poskytnout orientaci pro samotné racionální zvažování mravních problémů. Základní normy jednání platí a jsou známé. Záleží jen na sokratovském rozhodnutí jednat na základě povinnosti. Téma etiky je nevyčerpatelné. Je nevyčerpatelné i proto, že lidský duch, lidské představy a city se mění a s tím i vidění morálky. Tato nevyčerpatelnost nám však dává velkou příležitost. Příležitost nebýt pouze pasivními diváky, ale aktivními účastníky mravního pohybu společnosti. Každý jedinec přispívá k formování určitého pojetí lidské důstojnosti, určitého morálního stavu společnosti jak svým jednáním, tak svým domýšlením naznačených otázek. Tyto otázky mají tu zvláštnost, na rozdíl od exaktních věd, že odpovědi na ně samy svým hledáním dotváříme. [č.2s. 31]

2.2. Potřeba etiky

Mluvit o potřebě etiky je nutnost, ale prosadit ji do společnosti je velice obtížné. Křesťan věří, že když bude dodržovat desatero – dostane se do království nebeského, kde ho

čeká věčný život. Ateista to má těžké. Musí si to prožít jenom tady a teď, a když se zrovna naskytne příležitost, proč ji přece nevyužít, není na co čekat, žijí přece jenom jednou.

Chceme hledat jistotu a často zůstáváme bezradní. Tehdy člověku přichází na pomoc etika, a to už od časů, kdy lidé teprve začínali přemýšlet o světě a o svém místě v něm. Chce nás naučit rozlišovat dobro a zlo, chápat, co je spravedlnost a čest, ukázat nám, kde je možné hledat životní jistoty. Různé etické směry sice zdůvodňují, naznačují, přesvědčují, ale životní rozhodnutí zůstávají na nás samotných. My neseme riziko volby, stejně jako odpovědnost, která z něho vyplývá. Člověka charakterizují dvě kvality- rozum a svobodná vůle, které ho odlišují od jiných bytostí tohoto světa. Je také potřebný ještě cit- láska. Láska k sobě, ke všem lidem, ke všemu, co tvoří náš velký svět, spolu s rozumem a svobodnou vůlí- to je tajemství morálky a lidskosti. Každá lidská činnost, vztah člověka k sobě samému, jiným lidem a k přírodě nabývá díky těmto kvalitám určitou morální hodnotu, nese pečeť lidskosti. Právě míra lidskosti- humanity, to je morálka. [č.6 s. 10-13]

2.3. Mravní pravidla a normy

Co z toho vyplývá pro etiku? Bezpochyby je dobré opřít jednání o pravidla, která by nás orientovala v životě. Existují však? A jestliže neexistují, proč se někteří odvažují kritizovat jednání druhých? Neužívají vlastně také nějaká pravidla-i když je nevysloví? Nedělají si i oni nárok na objektivitu? A tak se objevuje otázka, zda pro lidské jednání vůbec platí nějaká obecná- objektivní pravidla. Ve filozofické etice jde o to zdůvodnit, proč je určité jednání dobré a proč se takové jednání vyžaduje. Pravidla, která objasňují a vymezují naše jednání, se nazývají mravní normy. Jejich hlavní účel je v tom, že pomáhají stanovit, zda je naše jednání dobré, nebo špatné. Jsou nutné všude tam, kde člověk sám neurčuje, co je dobré (pravdivé). Jenže tak jednoduché to v životě není. Proč se mám podřizovat nějakým pravidlům, která si lidé vymysleli? A jestliže jsou dobrá pro jednoho, proč by měla vyhovovat také mně? A není to omezování mé svobody, když musím dělat něco, co mi druhý přikáže? Copak není lepší žít podle vlastního svědomí? Jsou přece lidé, kteří se sice neproviňují proti pravidlům, ale v nitru jsou zlí a sobečtí! Copak bych si nemohl vytvořit vlastní normy, podle kterých budu žít? Jsou tyto pochybnosti a námitky oprávněné? Určitě ano. Člověk je totiž tvor rozumný a patří k jeho důstojnosti přezkoumávat pravidla, podle nichž žije. A je také pravda, že v dnešní době se ztrácí víra a důvěra v autoritu, už nestačí říci: to řekl učitel, tak jsem to slyšel od táty, to je nařízení vlády. Má-li být naše rozhodování svobodné a zodpovědné,

nezbývá, než se nad životními pravidly zamyslet, normy si ověřit a ty správné uzнат a přijmout za své.[č.8s. 11]

2.4. Platnost mravních norem

Žijeme v době, kdy se svět velmi rychle mění, hlavně díky rozvoji vědy, techniky a přetváření životního prostředí. A tak současný člověk může podléhat dojmu, že nic není stálé, jak řekl řecký filozof Herakleitos: „Vše plyne, nic netrvá.“ Lze se na to podívat i jinak: lidé, vztahy, věci se mění, určité zákony však nikoliv. Slunce vychází a zachází s takovou pravidelností, že ji můžeme propočítávat na tisíc let dopředu, voda nebude téci do kopce a člověk bude vždycky potřebovat druhého, aby byl člověkem. Aristoteles ve své knize Etika Nikomachova mluví o přirozených zákonech, které jsou všeobecné, tzn. Platné pro všechny lidi a patří k lidské přirozenosti. Říká, že „oheň pálí stejně doma jako v Persii“. Je zde však rozpor: Mnozí uznávají prokazatelnou existenci přírodních zákonů, ale zdráhají se uzнат, že lidské jednání má rovněž svoje zákony, které jsou vtisknuty do lidské přirozenosti. Etika se vlastně snaží prokázat, že opravdu existují mravní pravidla, která jsou neměnná a vždy platná, takže se o ně lze opřít.[č.8 s. 12]

2.5. Zlaté pravidlo

Společně s přirozeným mravním zákonem, jehož existence je nesporná, působí vliv společenského soužití, touha po jistotě vztahů, výchova, zvyky, lidské zákony a ustanovení. Přirozený mravní zákon však nepůsobí pouze z vnějšího popudu, ale zevnitř, což dokazuje nejlépe vlastní zkušenost. Každý z nás totiž ví a často sám prožívá, jaké to je když ho někdo pomlouvá, podvádí, přehlíží, vysmívá se mu nebo mu lže. Je to nepříjemné, bolestné, zraňující. I když člověku tyto projevy vadí, sám činí utrpení kamarádovi, spolužákovi, sourozencům či známému. Proč? Na to si často neumíme odpovědět. Přesto však můžeme dojít pozvolna k zákonitosti, že to, co vadí mně, bezpochyby zraňuje i druhého. Proč bych mu měl působit utrpení, když vím, jak je to nepříjemné? A tak si z vlastní zkušenosti můžeme uvědomit snad nejobecnější morální zásadu, které se říká zlaté pravidlo: „Co nechceš, aby ti činil jiný, nečiň ty jemu.“ Zlaté pravidlo je však třeba chápat také pozitivně: „Co chceš, aby činil jiný, čiň jemu i ty.“ Tak si člověk uvědomuje: Nejsem středem všeho dění, žiji pro druhé a přeji si, aby oni byli šťastni a spokojeni. Dobro, které žádám pro sebe, potřebují i druzí.[č.8 s.13]

2.6. Zákony dané společností

Nikdo nebude vážně pochybovat o důležitosti pravidel, která jsou nezbytná pro soužití společností či nějakého společenství- může se jednat pouze o domovní řád nebo příkazy nadřízených, patří sem i normy, které se uplatňují v určité rodině, ale i zákony schvalované parlamentem či dané ústavou. Smyslem všech těchto pravidel je chránit obecné dobro současně napomáhat jednotlivci v jeho mravním růstu. Tím se pak zpětně ovlivňuje i morální úroveň společností.

Souhrnně zmíněná pravidla nazýváme zákony dané společností, někdy se pro ně užívá označení lidský zákon. Lidský zákon tedy reaguje na potřeby společností i člověka jako takového, vyrůstá anebo by alespoň měl vyrůstat z přirozeného zákona. Například přirozený zákon rodičům přikazuje pečovat o výchovu a vzdělání dítěte, což stvrzuje i lidský zákon.

Lidský zákon by se neměl dostat do rozporu s přirozeným zákonem. Na to upozorňoval již Celsus: „Co nepřipouští přirozenost, to nestvrzuje žádný zákon“ (Celsus, Digesta). Proto každý zákon daný společností musí respektovat tři podmínky:

- a) shodovat se s přirozeným zákonem
- b) vést k obecnému dobru
- c) nepřekračovat přirozené lidské možnosti

Zákon, který tyto tři podmínky nespĺňuje, je nespravedlivý. Například zákon, který odmítá vlastnictví soukromé, odporuje přirozené touze člověka vlastnit, rozmnožovat a budovat, potlačuje rozvoj schopností toho kterého člověka. Lidský zákon může příslušná autorita měnit, zrušit nebo doplnit, a to v závislosti na proměnách společností, ne však na úkor spravedlnosti. Předkřesťanská společnost se řídila jednotnými zákony. S rozmachem křesťanství se potom oddělují občanské a náboženské povinnosti a práva. Od 12. Století se vlivem univerzit právo rozlišuje na světské (občanské) a církevní (kanonické). Světský zákon se více zaměřoval na pozemská dobra, církevní spíše na dobra duchovní. Pokud jde o celkový stav v naší republice, nejvyšším zákonodárným orgánem, který vytváří a schvaluje zákony v České republice, je Parlament. Ústava České republiky říká, že Poslanecká sněmovna v tom spolupracuje se Senátem. Církevní zákony také platí, ale pouze v církvi. Našli bychom je v kanonickém právu (Codex iuris canonici). Uplatňují se třeba při svatbě v kostele. Nicméně až dodnes se udržela tradice, že absolvent právnické fakulty, který obhájí svou doktorskou práci, obdrží titul JUDR., což je zkratka z latinského iuris utriusque- doktor obojího práva, občanského a církevního. [č.8 s. 47-48]

2.7. Definice zákona

Zákon je rozumná norma, která má na zřeteli obecné dobro. Zákon vypracovává a vyhláší ten, kdo je pověřen provádět zákonodárnou moc. Zákon se musí uvést ve známost.

Rozumnou normou myslíme pravidlo, které neodporuje zdravému myšlení, naopak zdravě myslící člověk k takovému pravidlu dospívá. Zákon má na zřeteli obecné dobro pro každého v rámci společnosti, která si tato zákonná pravidla vytvořila. I když se členové společnosti s pravidly ne plně ztotožňují, je v jejich zájmu je přijmout, neboť nejen omezují, ale poskytují jistotu a základ pro jejich vlastní snahy. Přijmout zákon předpokládá poznat jej a uznat, že je rozumný. Zákon se vyhláší, to znamená, že všichni, jimž je určen, musejí mít možnost se s ním seznámit. Těžko bychom mohli někoho obviňovat ze špatného jednání, pokud by k zákonu neměl přístup. Římské právo nás poučuje, že „není trestu bez zákona, není zločinu bez zákona“, tedy trestné je jen to jednání, které je zákonem vymezené, a proto může být za ně uložen jen zákonem uvedený trest.[č.8 s.48-49]

2.8. Étos povolání

Étosem povolání rozumíme morální postoj, který člověk zaujímá ke své práci, k zvláštním úkolům a povinnostem své profese. Étos můžeme charakterizovat jako pozitivní postoj k povinnostem vyplývajícím z povolání, jako požadavek jistého osobního zánícení a odpovědnosti při vykonávání svěřených úkolů. Toto pracovní zánícení od člověka někdy vyžaduje i ochotu něco obětovat, je-li to v dané chvíli potřebné.

Hovoříme o étosu povolání, jeho samozřejmou podmínkou je, že jde o práci, která sama o sobě je pozitivní hodnotou. Je nepřijatelným omylem hodnotit aktivitu podvodníka- pokud přesně dodržuje pravidla určená jeho gangem, pokud mu svou činností přináší užitek, pokud se ke svým profesionálním „bližním“ chová s respektem a možná i s úctou- jako dobře vykonanou práci. Na dobré práci musí mít zájem všichni- ten, kdo ji vykonává (pracovník), ten, pro koho ji vykonává (např.firma) , ti, kteří potřebují její výsledky (spotřebitelé), celá společnost. Nejvšeobecnější morální norma nám přikazuje konat dobro a nedopouštět se zla. Takto všeobecně formulované pravidlo říká sice všechno, ale v každodenních situacích nás často nechává bezradnými. Platí to i o vztahu k povinnostem, k práci. [č.6 s.73]

3. Etický kodex

Už v dávné minulosti vznikaly a dodnes se vytvářejí ideály povolání. Tyto ideály představují vzory dobrých vlastností a způsobů vykonávání určitého povolání. Mělo by být věcí cti každého pracovníka zachovávat „morální požadavky“ příslušné profese. Ty bývají shrnuty v morálním kodexu profese (lékařský, novinářský, právnický atd.). Nejstarší a nejznámější z kodexů je lékařský, tzv. Hippokratova přísaha, zformulovaná před 2500 lety. Základní myšlenky tohoto kodexu jsou vyjádřeny v ženevské přísaze přijaté Konfederací lékařských odborů roku 1948. Dodnes tuto přísahu skládají mladí lékaři při převzetí diplomu.

Všechny kodexy mají něco společného: existují v povoláních, kde je objektem profesionálního zájmu člověk. Vykonávání profesí přímo zasahujících do života člověka může totiž člověku nejen pomoci, ale i velmi ublížit. Vztahuje se to hlavně k lékařskému povolání, ale i novinář může výrazně zasáhnout do myšlení a postojů široké veřejnosti třeba zkreslenou informací.... Proto jsou tato povolání spojena s mimořádnými riziky. Formulací v kodexu získává profesní ideál dokonce sílu zákona, neboť kodex má podobu normativních požadavků. Takto zformulovaný ideál působí uvnitř daného povolání, ale i navenek.

Uvnitř povolání (mezi příslušnými pracovníky) slouží jako směr (linie) plnění úloh a jako norma pro hodnocení výkonu povolání. Kodex také umožňuje postupovat proti těm představitelům profese, kteří porušili povinnosti, a tak poškodili pověst celé profesní skupiny.

Navenek slouží jako ochrana příslušníků tohoto povolání před neoprávněnými útoky. Profesní kodex má ve veřejnosti vyvolat důvěru ve schopnosti, výkon a věrnost povinností u představitelů dané profese. Vedle podobných kodexů vznikají v současnosti ve světě tzv. podnikové kodexy dobrého pracovníka. Jejich hlavním cílem je upevňovat u zaměstnanců osobní vztah k firmě.(Úspěch mé firmy závisí na mé práci, nezávisle na tom, na jakém postu v podniku pracuji.) Podle zahraničních zkušeností podobná působení na vědomí zaměstnanců a na jejich vztah k práci přinášejí pozitivní výsledky. U nás jsme v tomto úsilí na začátku. Vedení podniku často nemá zkušenosti a v záplavě jiných starostí nedokáže tuto úlohu docenit. Navíc ve společnosti pro to není vytvořena atmosféra. Veřejnost podobné působení pokládá spíše za formalismus a moralizování nejhrubšího zrna. První podmínkou je přesvědčit pracovníky o schopnostech samotného vedení podniku a o jeho zájmu na společném úspěchu. Až potom je možné pěstovat v zaměstnancích osobní hrdost na „svůj“ podnik.

3.1. Kodexy v Česku

V demokratické společnosti mají etické kodexy silnou tradici. Přestože nejde o zákonné normy, profesní komunity se jimi řídí. Rozhodnutí etických komisí v těchto otázkách mají precedentní charakter a jsou respektována, protože vedou ke zvýšení prestiže povolání a přispívají k lepší kvalitě nabízených služeb i jejich nositelů. Profesní organizace vydávají etické kodexy pro celou profesi a dohlížejí na to, aby byly respektovány odbornou veřejností. Vedle těchto obecných profesních etických kodexů existují další etické kodexy, které vydávají zaměstnavatelé. Tyto firemní etické kodexy jsou mnohem rozsáhlejší a zohledňují konkrétní situaci v podniku.

V Čechách může být příkladem Etický kodex novináře, který vydal Syndikát ČR. Vlastní etické kodexy potom má Česká televize – Kodex ČT, známý je též Etický kodex novináře časopisu Týden. Svůj kodex má řada dalších profesí už i v České republice, např. knihovníci – Kodex etiky českých knihovníků . Bohužel etický kodex pedagoga chybí a ani ho nemá kdo vydat. Ledaže by se toho ujaly organizace nejpočetnější CZESHA či SKAV . Vlastní etické kodexy by si mohla vydat i menší sdružení jako PAU, ASUD nebo různé asociace ředitelů a učitelů.

[Zdroj: <http://blisty.cz/art/22108.html>]

Etický kodex je tedy nástroj, který pomáhá zajišťovat, aby každodenní aktivity podniku nebo firmy a jednání všech jeho zaměstnanců odpovídalo stanoveným zásadám. Jde o soubor konkrétních pravidel, která vycházejí z hodnot a principů organizace, a vymezují standard profesionálního jednání.

3.2. K čemu etický kodex slouží?

Ustanovení etického kodexu slouží k prosazení etického chování a rozhodování, a pomáhá tak zlepšovat vnitřní i vnější prostředí subjektu. Podpisem nebo přihlášením se k etickému kodexu se jednotlivec či firma zavazuje k dodržování konkrétních pravidel a postupů. Kodex nemá právní platnost, jeho porušení lze však řešit postihem v kodexu stanoveným (např. odraz v osobním hodnocení, negativní publicita firem, vyloučení z profesní asociace). Deklarované etické principy by měly být v organizaci sdílené a dobrovolně uznané.

- Kodex vymezuje hranice žádoucího chování pro pracovníky firmy či členy asociace.
- Jednoznačně vymezené zásady podporují manažerské řízení a usnadňují rozhodování zaměstnanců, především v nestandardních situacích.

- Kodex se za určitých okolností může stát kritériem pro posuzování a porovnávání daných subjektů.
- Deklarovaný závazek vyjádřený kodexem zvyšuje důvěryhodnost organizace. Konečným efektem je zkvalitňování interní komunikace, kvality vztahů se zákazníky, obchodními partnery, nejrůznějšími zájmovými skupinami apod.

[Zdroj: <http://www.csr-online.cz/Page.aspx?kodex>]

Na půdě profesní etiky vymezuje kodex vztahovou rovinu jednotlivých profesí, které etické ideály, principy, normy, hodnoty a zásady transformuje v konkrétní požadavky tím, že profesní etický kodex vymezuje vztahy v rámci dané profese, umožňuje také jejich regulování. Dvojí působnost etického kodexu:

O působnosti in (vnitřní působnost)- směřování dovnitř profesní skupiny, tím že je dáno, jak se má představitel profese chovat, je tím legitimizována možnost pružnější eliminace z profesní skupiny těch, kteří to nedodržují, může to vést až k zákazu vykonávání profese. V praxi je to problematictější, neb vždy záleží na rozsahu platnosti kodexu. Důležitou roli mají etické komise.

O působnosti out (vnější působnost) - působnost profese směrem k veřejnosti. Etický kodex se podílí na utváření obrazu o profesi, o její prestiži v očích veřejnosti.

3.3. Postavení kodexu

Užívání kodexu by nemělo souviset s faktem, že se jedná o módní záležitost. Společnost, jež etického kodexu užívá, by o jeho pravdivosti a platnosti měla být přesvědčena. Etický kodex osahuje základní principy chování zaměstnanců. Pracovní řád zachycuje práva a povinnosti zaměstnance k organizaci tak, aby zabezpečil řádné fungování zaměstnanců i instituce. Naproti tomu kodex vymezuje „správné chování „ ve vztahu k vizi a cílům instituce. Má posílit vědomí sounáležitosti zaměstnanců se zaměstnavatelem a vědomí odpovědnosti a hrdosti za vykonávanou profesi. Některé firmy nemají pracovní řád a etický kodex je jedinou normou upravující chování zaměstnanců. V našich podmínkách je vztah zaměstnance k zaměstnavateli vymezen zákoníkem práce. Etický kodex navazuje na základní práva a povinnosti zaměstnanců uvedená v zákoníku práce v oblasti etických norem, chování a jednání. Stanovuje a popisuje zásady chování a jednání zaměstnanců s výkonem práce v tom povolání, o jehož etický kodex se jedná. Dodržování zásad v něm uvedených bude mít vliv na hodnocení zaměstnance a jeho profesní růst. Zásadní porušování těchto norem může pak být

posuzováno jako porušení pracovní kázně se všemi důsledky. Často se jedná o celý systém etických kodexů – koncipován i míněn jako součást pracovního řádu. V takových případech, hovoříme o „dvojjediné“ normě složené z pracovního řádu a systému etických kodexů.

Struktura etických principů bývá následující:

- etický kodex – vyhlášení etických principů a společných cílů
- kodex zaměstnance - obsahuje základní vztahové roviny:
 - zaměstnanec – instituce
 - zaměstnanec - nadřízený
 - zaměstnanec- kolegové
 - zaměstnanec- podřízení
 - zaměstnanec- klienti
 - kodex manažera
 - výklad systémů etických kodexů

[Zdroj: <http://deutsch-kgb.wz.cz/soubory/profesnietikakgb.htm>]

Etický kodex však není samospasitelným nástrojem. Jeho zavedením se firma nestane automaticky lepší, etičtější a transparentnější. Bohužel někdy se stane jen více farizejskou.. Etický kodex je prostě jen pouhým nástrojem. Když ho špatně použijete, špatně pochodíte; minimálně však nedosáhnete toho, co jste původně zamýšleli. Pokud je však etický kodex coby nástroj správně implementován do podniku a je jednou ze součástí komplexního etického programu firmy, je užitečným pomocníkem.

3.4. Hlavní přednosti etických kodexů

- eliminuje nežádoucí praktiky;
- zlepšuje reputaci firmy na veřejnosti i u zákazníků;
- objasňuje politiku firmy v morálně problematických otázkách, definuje akceptovatelné a neakceptovatelné jednání (korupce, úplatky, neuzívání pravomocí apod.);
- pozitivně motivuje zaměstnance posílením jejich vědomí, že pracují v etickém prostředí s jasnými pravidly, která platí pro všechny bez výjimky;
- podnik jeho prostřednictvím dává najevo hodnoty, v rámci nichž se snaží fungovat;
- zabraňuje nadřízeným zneužívat svého postavení vůči ostatním zaměstnancům;
- poskytuje základní rámec pro implementaci etického programu.

3.5. Na co si dát při implementaci etických kodexů pozor?

- Diskutabilní zůstává otázka, nakolik užitečný je etický kodex u malých podniků a drobných podnikatelů s pevnou firemní kulturou fungující převážně na základě neformálních vztahů;
- RIZIKO: nebezpečí, že pokud není brán jako akční nástroj etického programu, stává se „prázdným dokumentem“, slohovým cvičením, které postrádá svůj nejsilnější atribut – autentičnost;
- RIZIKO: přespříliš obecně zpracovaný etický kodex nejde k meritu věci a nepostihuje problémy, které by v něm měla mít firma zachyceny;
- RIZIKO: přespřílišný a do detailu propracovaný etický kodex s sebou nese riziko ztráty utilitárního charakteru tohoto dokumentu (jde o nebezpečí, které je však spojeno s kodifikací jakýchkoliv jiných norem)

[Zdroj: <http://www.canik.cz/2007/10/24/eticky-kodex-ktery-bych-si-za-ramecek-nedal/>]

3.6. HLAVNÍ ZÁSADY ETICKÉHO KODEXU

- jsou podmínkou fungování kodexu
1. ZÁSADA ZÁKONNOSTI
 - práci je nutno vykonávat v souladu s Ústavou, zákony a dalšími normami a předpisy
 - v rámci platné legislativy usilujeme o urychlení a zjednodušení úředních postupů a o dodržování termínů
 - v případě, že je zaměstnanec požádán, aby pracoval v rozporu s platnými zákony a normami nebo způsobem, který představuje možnost zneužít své kompetence, je povinen tuto skutečnost neprodleně ohlásit
 2. ZÁSADA KVALITY A EFEKTIVITY
 - práci vykonáváme na vysoké odborné úrovni, kterou jsme povinni studiem neustále zvyšovat a doplňovat
 - jsme povinni využít veškeré úsilí k dosažení co nejlepších výsledků
 - zjistíme-li ztrátu nebo újmu na svěřeném majetku, jsme povinni to nahlásit
 3. ZÁSADA ETIKY PRÁCE
 - povinnost vykonávat profesi odpovědně, čestně, svědomitě a v dobré víře, ve shodě s posláním své profese a svého úřadu, organizace apod.
 - dodržovat všeobecná pravidla etické komunikace

- jednat bez ohledu na pohlaví, původ, rasu, sexuální orientaci apod.
- 4. ZÁSADA INFORMAČNÍ OTEVŘENOSTI
 - poskytovat klientům co možná nejúplnější informace v souladu s příslušnými předpisy
 - v souladu se zákonem o přístupu k informacím
 - nevést klienta vědomě v omyl tím, že by učinil nepravdivé nebo zavádějící prohlášení nebo že by zamlčel potřebnou informaci
- 5. ZÁSADA NEOVLIVNITELNOSTI
 - zaměstnanec činí rozhodnutí a řeší záležitosti na základě jejich skutkové podstaty, objektivně a transparentně
 - nesmí preferovat osobní či skupinové zájmy ani být ovlivněn negativními vztahy k osobám či skupinám
 - veškerá jeho jednání musejí být slušná a nestranná
- 6. ZÁSADA NEÚPLATNOSTI A POCTIVOSTI
 - zaměstnanec nepřijímá žádné pozornosti ani zvýhodnění, které by mohly ovlivnit rozhodování nebo narušit citlivý přístup k věci
 - zaměstnanec je povinen vyhnout se konfliktu zájmů
 - pro svou vlastní potřebu si nepřivlastňuje žádné finanční prostředky, zdroje nebo majetek instituce či klienta a vědomě nepřispívá k tomu, aby tak činil někdo jiný
- 7. ZÁSADA ODPOVĚDNOSTI ZA DORBÉ JMÉNO INSTITUCE
 - zaměstnanec se snaží zabránit jakékoliv činnosti a jednání, jež by poškozovaly dobré jméno instituce
 - i v osobním životě se vyhýbá takovému chování a jednání, které by měly na jméno instituce špatný vliv

3.7. Etický kodex ve zdravotnictví

V uplatňování etických pravidel má největší tradici medicína z pochopitelných důvodů. Již zákoník Chamurapiho formuloval postihy za špatné léčení a dodnes absolvent medicíny skládá tzv. Hippokratovu přísahu, pojmenovanou po tomto slavném řeckém lékaři proto, že razil ušlechtilou zásadu: léčením ne škodit pacientovi. V USA byl vydán etický kodex lékařů v polovině 19. století. Thomas Percival s Code z roku 1804 byl základem tohoto Code of Ethics of the Medical Assn. z roku 1847. Dnes v USA existuje Kennedyho Instituce of Ethics a z lékařské etiky lze získat titul. Na kalifornské univerzitě v San Franciscu si

studenti sami vynutili přednášky z etiky. Světová zdravotnická asociace vydala deklaraci o lékařské etice a lékařskou etiku respektuje drtivá většina lékařů světa.[č.5 str. 38]

Zdraví je jedna z nejcennějších hodnot, kterou člověk má a která je v popředí zájmu jak konkrétní fyzické osoby, tak i společnosti. Proto je věnována ochraně, upevňování zdraví i sanaci škod na zdraví, tedy poskytování zdravotní péče, odpovídající pozornost, což se odráží i v tom, že poskytování zdravotní péče je ve všech oblastech upravováno řadou obecně závazných předpisů různé právní síly i norem etických, které upravují podmínky, za nichž je možné zdravotní péči poskytovat, a které stanovují práva a povinnosti poskytovatelů zdravotní péče. Zdravotničtí pracovníci, kteří péči poskytují, mají povinnosti jednat jako všichni zaměstnanci, pokud jsou v pracovněprávních vztazích (nejčastěji v pracovním poměru), a jednak povinnosti specifické pro poskytování zdravotní péče.[č.9 str.14]

Ve zdravotnictví, kde jde o otázku života a smrti, plného uzdravení nebo vstup do života mrzáků, je obtížnější než v jiných oblastech vtěsnat vše do právních norem. Rozhodování o postupu léčby, o jejím zahájení a zvláště ukončení, je pod vlivem obrovského počtu rychle se měnících faktorů, a proto tu záleží nejvíc na mravní zodpovědnosti. Z toho důvodu jsou etické regulativy v medicíně zkoumány i z filozofického hlediska a pod vlivem některých naléhavých fenoménů (jako AIDS a izolace těchto nemocných, potraty a jejich ospravedlnění, sexuální deviace a jejich legalizování, narkotika a jejich tolerování atd.) hledána nová kritéria lékařské etiky. Objevuje se trend od uplatňování příkazů normativní povahy a zdůrazňování racionalistického přístupu. K dosažení etické rovnováhy mezi etickými principy a etickými soudy je žádoucí mít ucelenou teorii osobnosti. Vztah mezi lékařem a pacientem má širší vazby než čistě zdravotní. Jsou tu vlivy psychologické a obecně komunikační. Z praxe je známo, že pacient často odpustí lékaři nevhodný léčebný postup jenom pro vlídnost, kterou mu projevoval. A proto takové vlastnosti, jako milosrdenství, soucit, trpělivost, mírnost, obětavost (samozřejmě ruku v ruce s vysokou odborností) mají prvořadou důležitost. Ostatně přispívají k uzdravování. [č.5 s.38-39]

3.8 Etika ve zdravotnictví

Základy lékařské etiky, vycházející z tradice hippokratovské a v průběhu času uváděné do souladu s tradicemi velkých monoteistických náboženství (v naší kulturní oblasti především s tradicí židovsko – křesťanskou), nebyly donedávna jakkoliv zpochybňovány. Zásady byly rozšiřovány i o jiné povinnosti, aniž by tyto byly v rozporu s oněmi původními, již i v přísaze Hippokratově uvedenými, Takovéto syntézy se staly výchozím bodem

lékařských přísah a etických kodexů. Nebyly žádné důvody k tomu, cokoliv v tomto směru měnit nebo zpochybňovat. [č.5 s. 42]

Lidé přistupují k řešení toho, co je to dobro a co je to zlo, co je správné a co je nesprávné, velmi různým způsobem. Jistě k tomu tak bývalo vždycky, i když v míře daleko menší než dnes. Dnes však, na rozdíl ode všech předchozích období, se mnozí domnívají, že není třeba hledat nějaká ideální řešení etických dilemat a rozpoznávání toho, co je dobré. „Stejně přece žádná společná pravda neexistuje“ a „každý má právo na svou pravdu, stejně tak jako na svou vlastní morálku“. Z úst lékařů a sester, pokud vystupují v této roli, se takovéto hlasy neozývají. Většina z nich si nepochybně uvědomuje, že pro následovníky Hippokrata je určitá společně sdílená mravnost nutná a samozřejmá, a to nejen v rámci poslouchání kodexů a nařízení, nýbrž i ve smyslu ztotožnění se s touto mravností. V dnešním pluralitním světě je však předmětem diskuze, o jakou mravnost je vlastně nutné usilovat.

S uvedeným úzce souvisí i otázka, zda mravnosti lékařství skutečně něčím, co k medicíně zcela nejvnitřněji, inherentně patří. Mnozí se s tímto pojetím ztotožňují, někteří však obhajují i názor, že mravnost medicíny může být měněna podle toho, na čem se společnost v určitém okamžiku svého vývoje domluví, a tedy určí, co je vlastně mravné i pro konání lékaře. Svět se mění a jak tedy může být mravnost určité profese neměnnou konstantou? Nelze naopak uvažovat, že i lékařské mravnosti by se měla stát jen morálka (= soubor pravidel uznávané mravnosti), přizpůsobená morálce „zevní“? A tak se názory někdy ocitají i v poloze zcela protikladné a jsou předmětem horečných diskuzí současné bioetické arény. Mezinárodní multicentrický výzkumný projekt, zahrnující 15 zemí (Callahan, 1997), nedospěl k jednoznačnému řešení otázky, zda jsou cíle medicíny její inherentní součástí anebo, zda jde o sociální konstrukce“. Účastníci výzkumu se však shodli na tom, že „medicína má – a vždy měla – určitě univerzální, stěžejní hodnoty, a v tomto smyslu se vyznačuje inherentními cíli... Skutečným nebezpečím není protiklad mezi oběma pojetími, jenž může být přínosný, ale redukce všech univerzálních hodnot na ty relativní.

V současné době, kdy hrozí, že morální relativismus a postmoderní chaos by mohl zahltnout i lékařství, je vhodné zamyslet se nade vším z pohledu takové filozofie, která má pevné základy, která vykazuje myšlenkovou kázeň a která svá zvažování opírá o logické myšlení zdravého rozumu. Takový přístup je v uvedené diskuzi představen E. Pellegrinem, jenž v našem kontextu vše staví především na učení Aristotelově. Pellegrino je, nýbrž i lékařem s dlouholetou klinickou praxí u lůžek těžce nemocných a umírajících. Zahrnuje proto do svých úvah i zkušenost setkání vztahu: vztahu „já a ty“ mezi dvěma jednotlivci, z nichž jeden je v roli čekajícího a prosícího o pomoc ve své nejvyšší nouzi, druhý pak v roli pomáhajícího.

Ten je zde však nejen tím, který je „bohatší“ a dávající, nýbrž i tím, jenž je obohacován. Tímto ani zdaleka nechci odsuzovat myšlení jiných zmíněných autorů, kteří do diskuze přinášejí rozličná pojetí, řadu nových aspektů a možná, že v něčem nastolují i něco zcela nového právě, proto, že nejsou ovlivněni zkušeností uvedeného vztahu. (Pellegrino zde reprezentuje především tento rozměr), je nutné do všech úvah onen jedinečný vztah zahrnovat. [č.5 s. 48-49]

Lékař není povinen vycházet vstříc nemocnému v mravně pochybných žádostech, anebo dokonce plnit taková jeho přání, jež protirečí veškeré mravnosti. V tomto kontextu stačí uvést příklad žádosti o eutanazii, kterou navíc nemocný opírá o svůj pocit ztráty důstojnosti. Lékař je (anebo rozhodně by měl být) přesvědčen, že každý člověk má svou důstojnost už jen proto, že je člověkem, a rovněž ví, že ji člověk nemůže ztratit kvůli nemoci. Vnímá jako svou samozřejmou povinnost chránit svého pacienta proti podobným pocitům a paradoxně mu „vracet“ důstojnost i v jeho umírání (= komponenta dobra člověka). Musí volit mravně správné rozhodnutí, které nemůže spočívat ve volbě zabít svého pacienta (buť na základě jeho „autonomní“ žádosti), ale naopak v takovém postupu, který je v této situaci patřičný: rozhodnutí se pro paliativní léčbu a péči, pečlivě ošetřující i jiné dimenze člověka než jen dimenzi fyzickou (= dobro lékařské a dobro spirituální). Vše samozřejmě souvisí i s nutností ochraňovat dobro lékaře samotného – jakékoliv jiné rozhodnutí by vedlo k narušení jeho vlastní integrity, a to nejen profesní (neschopnost odborná, jako selhání), nýbrž i lidské (rozklad osobnosti, její zdvojení). Plnění jakéhokoliv pacientova přání podle jeho vlastních představ o dobru tedy není žádným závazným mravním zákonem pro lékaře. Nelze souhlasit s těmi, kteří navrhují, aby se lékař v podobných situacích postavil do jakési hodnotově neutrální situace. Nejen z pohledu mravního, ale i z pohledu psychologie člověka je to představa zcela absurdní a takové rady mohou udílet pouze lidé nemoudří. Přítomnost složitostí a konfliktních situací rozličného druhu naprosto neznámá, že by v oblasti lékařství měla převážit rozhodování utilitaristického ražení bez jasných základů. Etika by rovněž neměla být redukována jen na pouhé řešení konfliktů. [č.5 s. 54-55]

V moderní době, díky obrovskému pokroku v lékařských možnostech, se objevují stále nová mravní, mnohdy i těžce řešitelná dilemata. Jednotlivci docházejí k různým závěrům a mnozí z nich mají neskutečné problémy „ve svém svědomí“. Často jim ani nikdo nemůže poradit a pomoci v jejich úzkostech, těžkostech a hledáních. Je totiž vždy rozdíl mezi nejednoznačnou teorií, ale nutně jednoznačnou praxí, kdy se nakonec musí každý rozhodnout sám a sám nést tíži tohoto kroku. Je však třeba, aby každý věnoval pozornost formování

vlastního svědomí k dobru a aby svá rozhodnutí opíral o zodpovědnost, postavenou na dokonalé odbornosti.

Otázka „snažil jsem se o formování svého svědomí“ by měla být stejně tak důležitá jako otázka „jednal jsem podle svého svědomí“. Při všech úvahách, jež svědomí zahrnují, je pak třeba si zachovat zdravý rozum, opírající se o vlastní zkušenost a o logické myšlení. Toto se brání rozbrědlostem současných morálně relativistických zvažování, jež vyznívají ve zcela iracionální subjektivismus. Nevedou nikam, nebo lépe – vedou jen do rozkladné nicoty. [č.5 s. 64]

4. Lékaři

4.1 Hippokratova přísaha

Hippokratova přísaha. Kdo by ji neznal, nebo kdo by o ní už neslyšel? Každý čerstvě vystudovaný lékař vzpomíná na okamžik, kdy na ni slavnostně přísahal a zapojil se tak do zástupu těch, kdo se zavázali zachraňovat životy, léčit a pomáhat. I když obsahuje základní etické principy povolání lékaře, je otázkou, zda je v dnešní době dostatečná. A co je vlastně lékařská etika? Jaké má místo a postavení v medicíně? Myslím, že to je přísaha, která jen dává určitý rámeček, určitou linii, ale je to něco, co už je mimo naši dobu. Nemůže postihnout problémy naší doby a jsou tam také věci, které jsou pro nás nepřijatelné. Je to prostě jinde. Jen ten základní étos, který pak prošel velkými proměnami v křesťanství, v židovství, v islámu a který se teď vrací v různých lékařských přísahách od 19. století tak, jak si to jednotlivé lékařské společnosti ustanovily.

Hippokratova přísaha konkretizuje etické zásady při poskytování zdravotní péče odpovídající době, ve které byla formulována. Lékař se zavazuje plnit obsah přísahy podle svých sil a svědomí.

Hippokratova přísaha tvoří základ etických norem v medicíně, a to v řadě států. V současné době však nemá a také nikdy a nikde neměla charakter normy právní. Proto z ní nelze vyvozovat jakoukoliv právní odpovědnost. Obsah Hippokratovy přísahy se v některých jejích částech vývojem některých medicínských oborů přežil a v některých bodech je dokonce v rozporu s platnými zákony. Je třeba také zdůraznit, že se na Karlově univerzitě Hippokratova přísaha v originálním znění nikdy neskládala, proto není vhodné se na Hippokratovu přísahu odvolávat při řešení sporů, stížností a nelze Hippokratovu přísahu užívat jako kvalifikovaný, hodnotný argument při soudních jednáních.[č.9 s.125]

4.2. Etický kodex lékaře

Etický kodex ukládá ČLK v obecných zásadách i dalších částech kodexu etické zásady chování lékaře jako zdravotnického pracovníka při poskytování zdravotní péče. Zejména se požaduje, aby lékař pečoval o zdraví každého člověka bez rozdílu v souladu se zásadami lidskosti, v duchu úcty ke každému lidskému životu, se všemi ohledy na důstojnost lidského jedince. Povinností lékaře je chránit zdraví a život, mírnit utrpení, a to bez ohledu na národnost, rasu, barvu pleti, náboženské vyznání, politickou příslušnost, sociální postavení, sexuální orientaci, věk, rozumovou úroveň a pověst pacienta či osobní pocity lékaře.

Lékaři se také ukládá povinnost znát zákony a závazné předpisy platné pro jeho povolání a tyto dodržovat. Etický kodex ukládá ČLK v obecných zásadách i dalších částech kodexu etické zásady chování lékaře jako zdravotnického pracovníka při poskytování zdravotní péče. Zejména se požaduje, aby lékař pečoval o zdraví každého člověka bez rozdílu v souladu se zásadami lidskosti, v duchu úcty ke každému lidskému životu, se všemi ohledy na důstojnost lidského jedince. Povinností lékaře je chránit zdraví a život, mírnit utrpení, a to bez ohledu na národnost, rasu, barvu pleti, náboženské vyznání, politickou příslušnost, sociální postavení, sexuální orientaci, věk, rozumovou úroveň a pověst pacienta či osobní pocity lékaře.[č.9 s.15]

Nedodržování základních povinností zdravotnického pracovníka nemůže být postihováno s odkazem na Listinu základních práv svobod nebo na zákon č. 20/1966 Sb., neboť tyto právní předpisy nemají sankci. Nedodržování povinností obvykle naplňuje skutkovou podstatu přestupku nebo trestného činu a podle toho pak může být sankcionováno.

Postihnout zdravotnického pracovníka lze rovněž s odkazem na porušení některého ustanovení zákoníku práce. Provinění proti Etickému kodexu ČLK může být sankcionováno příslušným orgánem komory v rámci jeho působnosti podle závažnosti porušení a vzniklé škody.[č.9 s. 15]

Zdravotnická etika má mezi lékařskými vědami své místo a do budoucna bude etickým analýzám věnována stále větší pozornost. Důvodem je nejen dehumanizace medicíny, ale i morální relativismus a pluralita celé společnosti. Do popředí se v zájmu dalšího vývoje lidstva dostanou otázky cílů medicíny a jejich hranic. Neustále se rozšiřující okruh, do kterého biomedicína a medicína dnešních dnů zasahuje, zahrnuje mnoho mravních problémů, které stále více přesahují tradiční lékařskou etiku. Současná společnost se všemi svými problémy a její globalizace budou klást před nastupující generace stále palčivější mravní otázky, které se projeví zejména v oblastech, které se zabývají lidským zdravím a

životem. Stále probíhá dialog mezi klinickou realitou a etickými principy a pravidly. Z tohoto důvodu je nutné nejen znát tyto principy a normy, ale také je ve vlastní praxi uplatňovat.

[Zdroj: <http://projekty.osu.cz/mentor/II-etika.pdf>]

4.3. Odmítnutí pacienta lékařem

Jedním z problémů poskytování zdravotní péče, který je často předmětem stížností a kolizních jednání, je odmítnutí pacienta lékařem. Častěji je pacient odmítán pro nadměrné zatížení lékaře. Může to však být i projevem narušení vztahů mezi lékařem a pacientem, který se projevuje jak v pocitu nedůvěry pacienta v lékaře, tak nechutí lékaře konkrétního pacienta převzít do trvalé péče nebo ho ošetřit. Je třeba důrazně upozornit, že v žádném případě nemůže lékař odmítnout vyšetřit ani ošetřit pacienta, jehož zdravotní stav je takový, že vyžaduje poskytnutí nutné a neodkladné péče. Problém je v tom, že lékař musí vždy pacienta alespoň orientačně vyšetřit, aby mohl kvalifikovaně posoudit a rozhodnout, že se o takový stav nejedná.

Etický kodex ČLK vysloveně uvádí, že lékař má právo odmítnout pacienta i tehdy, je-li přesvědčen, že nevytvořil potřebný vztah důvěry mezi ním a pacientem. Pracovníci justice i veřejnost však takovýto postup zásadně odmítají. Je vhodné důrazně připomenout, že etický kodex nemá charakter obecně závazné právní normy a neměl by být v nesouladu se zákonem. Pokud se již vyskytne případ, kdy je vztah mezi lékařem a pacientem natolik narušen, že vzájemná komunikace je více než špatná, je vhodnější pacienta přesvědčit aby v rámci svobodné volby lékaře ordinaci změnil. Nepřijetí nebo neošetření pacienta je záležitost velice citlivá, která je vždy vnímána okolím velice nepříznivě a odmítnutým pacientem podávána zkresleně. Je proto moudré vždy zvážit, co je pro lékaře v daném konkrétním případě příznivější a výhodnější.[č.9 s. 45-46]

4.4. Eutanazie

Jeden z velmi diskutovaných problémů současnosti v souvislosti s lékařskou etikou je eutanazie. Pochází z řeckého eu-dobrá, thanatos-smrt, doslova dobrá smrt. Je definována obvykle jako smrt na žádost nebo také jako asistovaná sebevražda. Usmrcení na žádost, tedy se svolením dotyčného, stejně jako asistovaná sebevražda, je v našem trestním řádu nepřijatelná a je posuzováno jako vražda. Eutanazie je moderním problémem, který se dotýká nás všech. S postupujícím časem se zdá, že eutanazii přibývají příznivci. To, co bylo před

několika staletími považováno za nepřípustné, je dnes v mnoha státech povoleno. Eutanazie není zajisté jen otázkou právní, ale zejména otázkou etickou a to hlavně v souvislosti s výkonem lékařského povolání. Dovolím si citovat Hippokrata, jehož slova si připomíná každý lékař v přísaze a dají se považovat za kodex tohoto povolání: „Nepodám nikomu smrtící prostředek, ani kdyby mne o to kdokoli požádal a nikomu také nebudu radit jak zemřít.

Právě na těchto slovech se dá pozorovat ohromný vývoj nejen doktorského povolání, ale celé naší civilizace. Nejen že originální text obsahoval zákaz stejně přímé i nepřímé eutanazie. V dnešní době bychom právě tyto problematické pasáže v některých moderních úpravách přísahy hledali marně.

Dlouhou dobu pojem eutanazie označoval činnost, která usnadňovala umírajícímu nadcházející smrt. Lékaři se ukládalo uložit nemocného do vhodné polohy, podávat nápoje a tišící prostředky a odstranit rušivé vlivy, v žádném případě však nepodávat léky, které způsobí smrt pacienta, byť by o to žádal. Současné pojetí eutanazie znamená vědomé, úmyslné podání smrtící látky lékařem s cílem ukončit život pacienta, na jeho žádost.

Aktivní eutanazie znamená, že lékař aktivně a úmyslně na žádost pacienta podá látku ukončující život pacienta nitrožilně, nitrosvalově, ale i aktivně per os.

Pasivní eutanazií pak rozumíme postup, kdy lékař s úmyslem způsobit smrt pacienta vědomě, aktivně nepodá potřebný lék.

Asistovaná sebevražda je postup, při kterém lékař připravil smrtící prostředek pacientovi s vědomím a úmyslem, aby pacient sám prostředek užil k ukončení svého života.[č.9 s.122]

Díky vyspělé technické péči lze totiž prodlužovat proces umírání a nevléčitelně nemocných. Některá opatření v rámci této péče jsou obvyklá, jiná lze vnímat jako mimořádná. Jistě vznikají situace, kdy je zvolený způsob terapie pro pacienta velmi zatěžující, bez perspektivy na zlepšení jeho stavu. Je-li pacient při vědomí, záleží zejména na něm, zda například odmítne další operaci či terapii. Zde se přirozeně nejedná o pasivní eutanazii. Takové rozhodnutí samo o sobě smrt nepůsobí, ale jedná se o svobodné přijetí smrti, jež je jako přirozený důsledek onemocnění neodvratná. Není-li pacient při vědomí, rozhoduje o tomto problému ošetřující lékař. Použití obvyklých prostředků je závazné, ačkoliv je tato skutečnost, s ohledem na různou kvalitu technického vybavení zdravotnických zařízení,

relativní. Z etického hlediska však nelze udělat nějaký seznam obvyklých procedur, který odliší terminální péči od eutanazie. Vždy je zapotřebí posoudit prognózu pacienta. Specifickým problémem je tzv. trvalý vegetativní stav (po závažných úrazech mozku). Návrat vědomí je nepravděpodobný, ovšem nelze to stoprocentně vyloučit. V takových případech je vždy zapotřebí posoudit především účinnost terapie a stupeň zátěže terapeutického postupu pro pacienta. Z toho lze vyvodit, že může vzniknout situace, v níž je lépe mimořádné prostředky vůbec nepoužívat, zejména je-li morální jistota, že nepřinesou prospěch a budou pro nemocného nadměrnou zátěží.

Velmi diskutabilním pojmem je prenatální eutanazie, již se míní interrupce ze sociálních důvodů (nechtěné dítě). Smysl je spíše v emocionálním náboji tohoto nezvyklého slovního spojení, neboť z terminologického hlediska jsou zde nepřesnosti.

Nakonec zbývá vysvětlit pojem sociální eutanazie, což je situace, kdy se pacientům dostane jen redukováno péče, a to s ohledem na ekonomické, geografické a vzdělanostní zdroje. Ve skutečnosti totiž neexistuje natolik ideální stav, aby se každému dostalo kdykoli a kdekoli špičkové lékařské péče.

V našich podmínkách je eutanazie (aktivní i asistovaná sebevražda) stále ještě trestným činem. Z etického hlediska odporuje Hippokratově přísaze, tak desateru přikázání. Základní úlohou lékaře je totiž pacienta léčit a chránit jeho život. Respektujeme-li přirozenou etiku, pak je také zřejmé, že člověku nepřísluší, aby rozhodoval o svém životě. Z tohoto hlediska lze proto považovat za neetické, pokud by žádal o svou vlastní smrt. Velmi specifickou kapitolu pak představuje reálná hrozba zneužití eutanazie. [č.4 str.148-150]

Pro nebezpečí zneužití eutanazie se proti ní vyslovují i ti, co nemají nábožensky zdůvodněný postoj. Naopak se pokládá za neetické prodlužování života, je-li pacient mimo vědomí delší dobu a de facto životní pochody jsou udržovány pouze uměle. Je třeba v takových případech přiznat právo člověku zemřít. Za etické se všeobecně považuje zbavovat trpícího bolesti a jde-li o nemocného zápasícího se smrtí i za cenu zkrácení života. Aplikace nevyzkoušených léčebných prostředků, nejsou - li k dispozici jiné prostředky jde-li o záchranu lidského života, je bezesporu etické, aby aplikovány byly. Z tohoto důvodu je naopak neetický postoj některých lékařů k tzv. alternativní medicíně, zasahuje-li v případech, kdy klasická medicína je bezradná. [č.5 s. 39-40]

4.5. Interrupce

Dalším diskutovaným problémem v souvislosti s Hippokratovou přísahou je interrupce. Není možné kritizovat lékaře za to, co je zákonem povolené. V dobách dřívějších záleželo na rozhodnutí samotného lékaře, zda interrupci provede či nikoliv. A protože většina lékařů věděla, že porušuje Hippokratovu přísahu, musely ženy hledat cesty jiné. Ke slovu přišly tzv. anděličkářky, které nebyly vázány žádnou přísahou a provedly to, co bylo lékařům Hippokratovou přísahou zakázáno. Jakékoliv nařízení, jakýkoliv zákon volá časem po inovaci. Potřeby lidí ve společnosti se mění. Dříve chudé rodiny neměly příliš velký majetek, ale mohly se pyšnit velkým počtem dětí. Je skutečně zajímavé porovnávat v tomto směru dobu dřívější a dnešní. Dříve nemajetný člověk věděl, že jen stěží uživí několikáté dítě, ale přesto dítě na svět přišlo a dostalo se mu lásky a péče. I když lékařská péče dřívějších dob se nedá porovnat s tou dnešní, každá doba měla své výhody a nevýhody. V minulých dobách chyběly většinou prostředky na lékaře a lidé se léčili po svém. Na děti nebylo tolik času a děti museli sami mnohem více než v dnešní době vzdorovat nástrahám života. Dospělí tenkrát neřešili hmotné statky a prostředí, prostě děti chtěli. Postavení ženy nebylo tenkrát takové, aby mohla rozhodnout, zda dítě chce nebo ne. Nelze pominout to, že víra v boha byla nedílnou součástí života. Církev měla ještě velikou moc a sílu a přerušování těhotenství vůbec nepodporovala. V současné době je postavení ženy jiné. Žena má právo rozhodnout o tom, zda chce dítě porodit či nikoliv. Pokud se rozhodne, že nikoliv, nemusí vyhledávat nic nelegálního, ale jde za lékařem, který interrupci provede a žádný zákon tím neporušuje. Osobně se domnívám, že málokterý z lékařů toto vnímá jako porušení Hippokratovi přísahy.

V dnešní době se neustále vedou diskuse na téma interrupcí a práv plodu. Z Deklarace práv počatého dítěte vyplývá, že každá počatá bytost má právo na život. Toto právo musí být chráněno od okamžiku početí až po přirozenou smrt. V České republice má právo jen žena se rozhodnout o svém těhotenství. Na toto téma existuje mnoho názorů, které odmítají Interrupci za jakýchkoliv okolností, nebo ji schvalují pouze v případech vrozených vývojových vad, ohrožení zdravotního stavu matky, znásilnění. Vyskytují se však názory, že žena se může rozhodnout sama a nikdo nemá právo ji nutit k nechtěnému mateřství. Lékař a sestra má právo odmítnout asistovat při umělém ukončení těhotenství, nesmí však odmítnout následnou péči.

Interrupce je jedním z nejrozšířenějších a nejdiskutovanějších lékařských zákroků v oblasti reprodukce. Interrupce se eufemisticky překládá jako umělé přerušování těhotenství, i když znamená násilné, instrumentální ukončení těhotenství lékařem, které je hrubým zásahem do osobnosti a organismu ženy. Interrupce se provádí ze zdravotních důvodů, kdy těhotenství ohrožilo zdraví a život narozeného dítěte nebo, a to častěji „se provádí interrupce jako projev plánovaného rodičovství na základě svobodného rozhodnutí ženy.[č.9 s. 60]

Člověk se stává jedinečnou bytostí okamžikem početí, je tedy zřejmé, že umělé přerušování těhotenství představuje značný etický problém tkvící v otázce, zda přísluší matce právo rozhodovat o životě počatého dítěte, či nikoliv. V našich podmínkách zjevně působí vliv práva starého Říma chápající dítě v prenatálním období jako součást matčina těla. Z toho pak bývá vyvozováno, že má matka právo s dítětem „disponovat“, dokud se nenarodí, resp. dokud se neosamostatní. Na straně druhé římské právo také znalo institut tzv. „poručníka břicha“, jenž hájil právní zájmy počatého.

Výraz „umělé přerušování těhotenství“ (přesněji indukovaný potrat) vlastně mj. zašifrovaným způsobem sděluje, že došlo k přerušování života, resp. vyjmutí životaschopného plodu z dělohy. Nemáme tím tedy na mysli potrat spontánní, samovolný, k němuž došlo bez cíleného jednání matky či jiné osoby, ale pouze ty případy, kdy se jedná o indukovaný potrat, tedy o interrupci, o niž může žena požádat dle zákona č. 66/1986 Sb. do dvanáctého týdne těhotenství.

Specifickou kapitolu představuje tzv. miniinterrupce, což je umělé přerušování těhotenství do 8. týdne. Z našeho hlediska je nutné posuzovat miniinterrupce stejně jako indukovaný potrat realizovaný souladu s výše uvedeným zákonem do dvanáctého týdne těhotenství. Koneckonců právě vzhledem k nejednotnému výkladu a nejasnostem se termín „miniinterrupce“ pro potřeby jak ČSÚ, tak ÚZIS od roku 1998 přestal zcela používat.

Aniž se dá k této složité problematice zaujmout jednoznačné stanovisko, je třeba připomenout, že z hlediska katolické morálky platí, že úmyslný potrat, ať už je sám cílem, nebo pouze prostředkem, je vždy závažným morálním přestupkem. Určitá nejednotnost se ovšem objevuje v obecné křesťanské morálce při posuzování terapeutického potratu, a to mezi nekatolíky a katolíky. Pro katolickou morálku je totiž typický spíše nekompromisní postoj vyznačující se vždy příklonem k ochraně nenarozeného života. Ačkoli představuje potrat problém starý jako lidstvo samo a lze jej vysledovat napříč dějinami, jsou v posledních

desetiletích silně znepokojující zejména obrovské počty indukovaných potratů. Pro současný stav v ČR je charakteristický zřetelný pokles indukovaných potratů v době po celospolečenských změnách v listopadu 1989.

Z našeho pohledu je ovšem nejvýznamnější skutečnost, že mravní posouzení potratu by mělo být vždy především záležitostí svědomí každé jednotlivé ženy. Smyslem institucí na které se ženy v této tíživé životní situaci obracejí, je pomáhat a ne obžalovávat. Co se týká zákonů zabývajících se touto citlivou problematikou, jistě by neměly vznikat z donucení zvenčí, ale měly by se rodit hluboko v přesvědčení každého z nás ve společnosti jako celku. Nikdo z nás si nemůže být zcela jist, jak by v konkrétní situaci jednal on sám. Je až udivující, jak velmi aktuální mohou být právě v této situaci slova svatého Jana: „Poznáte pravdu a pravda vás učiní svobodnými“. [č.4 s. 115-118]

5. Zdravotní sestry

5.1. Povinnosti a požadavky

Zdravotní sestra je povinna převzít profesionální odpovědnost za péči o zdraví, prevenci nemocí a za zlepšení zdravotního stavu nemocných právě tak jako tišení bolesti. Potřeba zdravotní péče je všeobecná. Se zdravotní a ošetrovatelskou péčí jsou nerozlučně spjaty. Respekt k lidskému životu, důstojnost a lidská práva. Zdravotní péči je třeba poskytovat bez ohledu na národnost rasu, víru, barvu kůže, věk pohlaví, politické přesvědčení a sociální postavení. Zdravotní sestra poskytuje péči jednotlivci, rodině a společnosti a spolupracuje v tom i s representanty jiných oborů. [č.9 s. 135]

Zdravotnické povolání patří z hlediska odborné přípravy i konkrétního profesionálního výkonu mezi povolání náročná. Objektem práce zdravotníka je nemocný člověk. Velký význam ve zdravotní práci je kladen na dodržování žádoucích forem jednání ve vztahu k nemocným i ke spolupracovníkům. Očekává se, že zdravotník zvládne dnes již velmi odbornou činnost, práci s moderní technikou, unese fyzickou zátěž své práce, dovede ovlivnit a vést správným směrem prožívání a jednání nemocných, vykonává různé administrativní práce a v neposlední řadě je schopen se vypořádat s pracovními a rodinnými problémy, které život přináší. To vše mnohdy řeší v třísměnném provozu na velmi specializovaných pracovištích. Všechny tyto požadavky jsou velice náročné na osobnost člověka, profesionální průpravu, styl práce, způsob života i duševní stabilitu. K výkonu funkce zdravotníka jsou

nezbytné i určité osobnostní předpoklady, např. tvůrčí přístup, dostatečná kritičnost a sebekritičnost, dávka empatie, smysl pro humor, humánní vztah k nemocnému atd. Všechny tyto aspekty vyžadují sebekritickou kontrolu vlastního jednání. Určitý profesionální odstup by měl jít společně s pochopením a soucitem s trpícím člověkem. Sebevýchova by měla směřovat k osobnosti harmonické, vyrovnané, s dostatkem odborných znalostí k výkonu tohoto zodpovědného povolání. Osobnost zdravotníka byla historicky ovlivněna a tento vývoj poznamenal jak obsah činnosti sestry, tak prestiž povolání. Pohled na zdravotnické povolání, především však na práci sestry, ovlivňuje i současné sociální prostředí, které mnohdy práci sestry podhodnocuje. Společnost nejen oceňuje význam určité profese, ale také ovlivňuje její pojetí. Při hodnocení chování vykonavatelů určité profese hovořím o profesní morálce, jež je ovlivněna filozofickým systémem, který společnost vyznává. Pod vlivem etických norem jsou společností formulovány některé základní dokumenty, které pomáhají činnost zdravotnických pracovníků zkvalitnit. Mezi nejdůležitější dokumenty patří Etický kodex ČLK, Etické kodexy zdravotních sester a ošetřovatelek a Etický kodex práv pacientů. [č.10 s. 62-63]

5.2. Etický kodex zdravotních sester

Sestry z České republiky se prostřednictvím České asociace sester hlásí k Etickému kodexu

Mezinárodní rady sester (ICN), který byl projednán sněmem předsedkyň a předsedů sekcí a regionů ČAS, přijat Etickou komisí a Prezidiem ČAS a je platný od 29. března 2003.

Etické normy a principy, nebo-li kodexy evokují k zamyšlení nad chováním a jednáním zdravotnických pracovníků. Velmi výrazným činitelem je zde i odpovědnost, kterou lze charakterizovat jako obecnou, odpovědnost právní, morální, společenská a etická. Poskytování zdravotnické péče ve zdravotnických zařízeních vyžaduje etická pravidla a principy, aby bylo vykonáváno v odpovídající etické rovině. V každodenní ošetrovatelské péči probíhá dialog mezi realitou, etickými principy a pravidly. Z tohoto důvodu je nutné nejen znát tyto principy a normy, ale také je ve vlastní praxi uplatňovat.

5.3. Étos povolání zdravotní sestry

Ošetrovatelství patří k povoláním bezprostředně zaměřeným na člověka, jimž nejde pouze o nějaké jeho partikulární zájmy, ale přímo o jeho dobro. Jako takové proto vyžaduje nejen profesní zdatnost a dodržování běžných morálních pravidel, ale také vysokou úroveň

morální citlivosti a přítomnost laskavého zájmu o pacienta. Ty se sice nemohou stát požadavky, jež by po ošetřovatelích mohly být jednoduše vyžadovány nějakými zákony nebo pravidly, přesto však k étosu ošetřovatelství patří. Právě to (spolu)vytváří zvláštní důstojnost a náročnost profese ošetřovatelství.

Odborná péče se odehrává ve vztahu konkrétních lidských bytostí, a je od něj neoddělitelná. Profesionál se nevztahuje primárně k nějakému problému svého „klienta“, ale k němu samotnému, jde mu o člověka, který trpí nějakým problémem, ne o problém, se kterým přichází nějaký člověk. Do takto vymezeného vztahu vstupují konkrétní lidé, pacienti a profesionálové, se svými povahami, charaktery a zkušenostmi. Každá jednotlivá situace, ve které se pečující s pacientem ocitne, se odehrává ve složitém a proměnlivém kontextu.

Jeho významnou složkou je to, jak danou situaci vnímá pacient, čeho se bojí, co očekává atd. Dostát morálním nárokům, které péče o pacienty na profesionály klade, předpokládá určitou míru citlivosti k těmto kontextům.

Míra citlivosti patří k výbavě, se kterou profesionál do jednotlivých situací péče už vstupuje. Souvisí s tím, jaký je, s jeho charakterem. Jak říká Aristoteles, duševní dispozice vznikají podobně jako zdatnost v nějakém zápase – neustálým vykonáváním jednotlivých činností. To, jací v důsledku našich opakovaných činů jsme, ovšem ovlivňuje také naše porozumění tomu, co vůbec máme činit. Změnit svůj charakter je proto mnohem obtížnější než změnit jednání, k jeho změně nestačí jen „napření vůle“ jako k vykonání nějakého skutku. Citlivost k pacientům nelze proto jednoduše nařídít nějakým souborem pravidel. Naopak, právě ona sama už je do značné míry předpokladem schopnosti obecná pravidla správně aplikovat.

Důležitost citlivosti k potřebám druhého vyvstává zřetelně v nárocích přirozených vztahů, jaké máme s přáteli, známými, příbuznými a partnery. Ač i tady samozřejmě platí základní pravidla jako mantinely vymezující možné chování (jež jsou obvykle zakotveny v právním systému země), být dobrou matkou, sestrou nebo přítelkyní po mě vyžaduje ještě něco navíc. Osobní vztahy bývají obvykle chápány jako ležící mimo sféru morálky, pro nás jsou však dobrým příkladem, protože jsou prostředím, v nichž se odehrává podobný typ péče jako (profesionální) péče o trpící. V osobních vztazích jde také přímo o druhého a jeho dobro a také vyžadují citlivost k jeho potřebám.

K étosu pomáhajících profesí citlivé chování k trpícím bezpochyby patří. Je však vhodné tuto citlivost srovnávat s citlivostí, kterou potřebujeme a obdivujeme v přirozených vztazích? Nevyžaduje profesionalita v pomáhajících profesích spíše citlivost ve smyslu dodržování určitých pravidel, jak s pacientem jednat? Nestačí pro orientaci na obecnější rovině identifikovat některé morální principy, z nichž jsou tato pravidla odvozena a není proto zbytečné či dokonce zavádějící hovořit o charakteru, byť můžeme připustit, že lidem s pevným charakterem, oplývajícím některými ctnostmi, se budou daná pravidla snadněji dodržovat?

Je pravda, že právě soubor pravidel pro různé situace částečně napomáhá zmírnit důsledky toho, že některý pracovník dostatečně citlivý není. Je-li situace, ve které má profesionál tak a tak jednat, jasně popsána, nedodržení pravidla prozrazuje buď zlý úmysl nebo nedbalost (ať už zaviněnou vlastním přičiněním nebo zcela neúmyslným selháním typu přehlédnutí, přepsání apod.). Pečlivost a dobrá vůle patří k tomu, co od svých zaměstnanců požaduje každý zaměstnavatel.

V pomáhajících profesích se profesionálové setkávají s lidmi v nouzi. Ve zdravotnictví se starají o ty, kteří trpí především tělesně, mívají velké bolesti a na své nemoci mnohdy umírají. Tato skutečnost je zcela zásadní pro všechny úvahy o morálních nárocích zdravotnických profesí. Je pravda, že ne vždy se zdravotník a pacient setkávají v situaci takto dramatické - lékařům a ošetřovatelům se svěřujeme také s menšími bolístkami a problémy. Čím dramatictější okolnosti však nastávají, tím výrazněji se ony specifické nároky budou hlásit ke slovu a tím více bude platit to, o čem se zde pokouším mluvit.

Nemoc a utrpení zbavují člověka síly a moci sám jednat ve světě, takže se stává závislým na pomoci druhých, vydaným jejich milosrdenství. Ne-mocný, na kterého doléhá všechna tíha lidského osudu, tělesnosti a smrtelnosti, hledá nejen úlevu, ale také útěchu. Milosrdná pomoc a soucitný čin přinášejí obojí. Ulevují a utěšují nelhostejností, zájmem, který ujistí nemocného, že není opuštěn, odvržen a bez užitku.

Představují dokonce ještě hlubší útěchu, protože jsou ztělesněním hodnot, které dávají lidskému osudu jeho krásu a vznešenost a tak se mohou stát „světlem“ v čase temnoty a beznaděje. Nejen trpícímu, ale i všem „přihlížejícím“, a dokonce i samotnému pomáhajícímu. Setkání s utrpením a bolestí, vlastním i cizím, může člověka zlomit, také ale má moc přivádět k tomu, co je skutečně důležité, k hodnotám, které dávají životu důstojnost a smysl. Setkáním

s trpícími „se člověk důkladně naučí, co je nejvyšší“, setkání s člověkem, který důstojně snáší své utrpení, může pohnout k velkorysejšímu pohledu na život, k nahlédnutí malichernosti běžných trablů.

V moderní době se pomoc trpícím masivně profesionalizovala. To umožnilo obrovský nárůst toho, s čím lze pomoci, i toho, komu lze pomoci. Určitá úroveň profesionální zdravotní péče patří k základním lidským právům, a tak i k právům občanů zemí, jež se je zavázaly respektovat. Tato skutečnost je výrazem přihlášení se lidského společenství k hodnotám solidarity a soucitu. Jazyk práv, kterým je vyjádřena, je velice „praktický“ v politické oblasti, poněkud ale zastírá onu „existenciální“ dimenzi pomoci trpícím, ve které nejde o „právo“, ale o dobro.

Hodnoty jako je soucit s druhým člověkem a láska k bližnímu zůstávají v pozadí profesionalizované péče o trpící i motivací mnohých zdravotníků. Do hry však vstupují také instituce a vztahy mezi profesionály a těmito institucemi, jež jsou zakotveny v zákonech a mají podobu smluv o vykonané práci a odměně za ni. Profesionální zdravotní péče je právem občana a povinností státu „výměnou“ za jiné povinnosti občana vůči státu (např. placení zdravotního pojištění). Zdravotník je zaměstnancem jisté instituce a pacient zase do jisté míry klientem, který si platí péči, na níž má „právo“. To však nijak neumenšuje existenciální nouzi a potřeby trpícího.

Zkušenost utrpení často, a zejména tváří v tvář smrti, probouzí takovou touhu po útěše, kterou mohou utišit pouze nejvyšší hodnoty. Laskavá, nezištná, soucitná, trpělivá a pokorná blízkost druhého člověka má tím, že tyto hodnoty zpřítomňuje, moc takovou útěchu poskytnout. Aby tyto hodnoty byly vidět v situaci, kdy pomáhající člověk je za svou pomoc placen a trpícímu je tato pomoc garantovaná státem jako jeho právo a poskytována přinejmenším částečně za jeho peníze, jsou nároky na charakter pomáhajícího ještě naléhavější, než kdyby tuto pomoc vykonával zdarma a zcela spontánně, z lásky či přátelství či dokonce jako pouhý kolemjdoucí milosrdný Samaritán.

Právě sestry a ošetřovatelé jsou v nemocnicích a ústavech – zejména při dlouhodobých pobytech – těmi, kdo s nemocnými a trpícími lidmi tráví nejvíce času v „každodenním provozu“. Ač i do jejich práce patří zvládnutí specifických odborných procedur, ještě více než lékaři pečují také o to, aby se pacienti v daném prostředí cítili dobře nebo co nejlépe. Jsou prvními, kterým si pacient může postěžovat nebo vyjádřit nějakou prosbu či přání, jsou

prvními „na ráně“, když se pacient zlobí, když je mu smutno, když je zoufalý. Ze zdravotnického personálu se obvykle právě ošetřovatelé nejdůvěrněji seznámí s povahovými zvláštnostmi jednotlivých pacientů, příjemnými i obtížnými. V jejich práci se tak ostře střetávají „dva světy“ – svět výkonu, kariéry a zaměstnání v nějaké instituci a svět trpícího člověka, toužícího po lidské spoluúčasti a zájmu a zároveň odhaleného v celé své zranitelnosti a nedokonalosti.

Tváří v tvář utrpení není nikdo jen profesionálem a odborníkem, ale vždy také člověkem, „bližním“. Pomáhající profese, pro něž je pomoc trpícímu závazkem profesním, však v sobě tento požadavek po postoji „bližního“ obsahují implicitně jakožto zároveň úkol pracovní. Není „tvrdou“ pracovní povinností, kterou lze nařídít a na základě smlouvy vyžadovat, přesto však patří k étosu povolání pečujících o nemocné. Zdravotníkům se dovolává ne jako zaměstnanců, občanů, „osob“ vázaných právy a povinnostmi, ale – každého jednotlivě – jako lidských bytostí.

Vztahy pomáhajících profesionálů k trpícím, o něž se v rámci své práce starají, vyžadují skloubení obou těchto rovin – roviny vztahu mezi „poskytovatelem“ a „uživitelem“ péče a roviny vztahu mezi lidmi jako „bližními“. K oběma těmto rovinám se vztahují jiné typy hodnot. Zatímco na první rovině jde o korektní dodržování morálních pravidel a závazků ke všem stranám zúčastněným v procesu péče, na druhé rovině jde o schopnost zájmu o pacienta a citlivost k tomu, co potřebuje, po čem touží a co ho trápí. Zatímco na první rovině jde o důstojnost pacienta plynoucí z jeho autonomie a vyžadující její respektování, na rovině druhé jde o zvláštní důstojnost těch, kdo trpí. Zvládnutí „druhé roviny“ vztahu předpokládá určitý charakter a rozvoj některých ctností, v tom se nároky profesionálních vztahů pomáhajících blíží nárokům vztahů přirozených. Od těch se však liší specifickými omezeními ze strany oné „první roviny“ a požadavkem umět obě „roviny“ skloubit.

5.4. Etika ošetřovatelství

Schopnost laskavého zájmu o pacienta jako o bližního a rozvoj citlivosti k němu a jeho potřebám považují za hlavní úkoly na „druhé rovině“. Na rozdíl od úkolů „první roviny“ nejsou sice „tvrdou“ povinností sestry či ošetřovatele, nejsou ale ani něčím, co by zaměstnavatel vůbec nemohl ovlivnit. A to je téma závěrečné části této úvahy.

Etika těchto povolání proto o mnoho přesahuje etiku „poctivého dodržování kontraktů“ v jiných zaměstnáních, která je nicméně v oblasti profesionalizované péče o trpící také přítomná. Ošetřovatel je jak zaměstnancem určité instituce s přesně definovanými právy a povinnostmi vůči zaměstnavateli, kolegům i „klientům“, za jejichž plnění nese odpovědnost, tak člověkem, který se ve své práci setkává (někdy každodenně) se svými trpícími bližními. Obě tyto roviny vztahu k pacientovi patří k jeho profesi.

Nemůžeme po sestřích a ošetřovatelích vyžadovat, aby mezi své pracovní závazky přijali „povinnost laskavého zájmu o každého pacienta“ stejně, jako přijali např. povinnost „chránit informace o osobních poměrech pacienta“ nebo povinnost „poskytovat zdravotní péči bez ohledu na národnost, rasu, víru, barvu kůže, věk, pohlaví, politické přesvědčení a sociální postavení“. V tom mají kritici konceptu ošetřovatelství jako „povolání“ pravdu. Přesto však jsou tyto nároky v ošetřovatelství přítomné, zejména všude tam, kde ošetřovatelé stojí tváří v tvář dlouhodobě trpícím a bezmocným.

Podobně nemůžeme po zaměstnavatelích sester a ošetřovatelů chtít, aby garantovali jejich pozornost k pacientům tak, jako garantují jejich vzdělání, dodržování zákonů a běžných morálních pravidel. Můžeme a musíme po nich ale chtít, aby jim zajistili takové pracovní podmínky, které péči o rozvoj láskyplné, citlivé pozornosti a souvisejících morálních ctností umožňují a podporují.

Přetrvávající vědomí, že některá zaměstnání jsou něčím víc než jen zaměstnáním, a že k jejich dobrému, poctivému vykonávání je třeba určitého „povolání“, obsahuje hlubokou intuici. Ošetřovatelství k takovým povoláním patří a jako takové je prodchnuto zvláštní důstojností. Byla by škoda toto povědomí ztratit.

[Zdroj: http://www.psychosom.cz/?page_id=605]

6. Etický kodex a učitelé

Pokud se budu zabývat etikou v učitelství, nemohu nezmínit osobnost Jana Ámose Komenského. Komenský byl velkým učením jako takového a výchovy v jejím všeobsahujícím významu. Jeho zásadní dílo „Všeobecná porada o nápravě lidských věcí“ je členěno do osmi částí: po úvodním Prologu následuje Penenergie, dále pak Panaugie a Pansofie následovaná Panpedií a Panaglottií. Závěrečné dvě části díla tvoří tzv. Panorthosie a Pannenthésie. I když toto ústřední dílo nebylo plně dokončeno na rozdíl od známějších Komenského děl „Labyrint světa a ráj srdce“ či „Opera didactica omnia“, výmluvně charakterizuje směr a obsah Komenského úvah. Etika není pro Komenského vnější daností víry ani individuální kontemplací: je pro něho rodovým znakem lidstva, které je nutno komplexně vzdělávat. Pro Komenského je de facto vzdělání a výchova ve svých komplexních úhrnech zásadní morální hodnotou. Vzdělání a výchova není pouze ústředním prostředkem dosahování morálních norem, ale je etickou normou par excellence. Tento fakt koreluje se skutečností, že Komenský byl více učitelem než filozofem, že jeho prioritou nebyly v době reformační nejfrekventovanější filozofická témata, která se mohla za příznivých podmínek stát předmětem výchovy a vzdělávání, ale samotný proces výchovy a vzdělávání. Komenského etika je obrazně řečenou učitelstvou a morálkou učitelství v širokém slova smyslu. Je spíše rukověť dosahování morálky než filozofickým traktátem. V této zhuštěné charakteristice je možno spatřovat specifické odlišnosti od etiky katolické a protestantské a jejich korelací s morálkami zaměstnaneckými a podnikatelskými. Komenského etika má bytostný sociální rozměr: není prostou submisivní vírou ani odpovědným postojem pramenícím s víry individua, ale vpravdě sociálním procesem historických plurálů. Zatímco jsme výše užili jisté prokmity morálky zaměstnanecké s etikou katolickou a morálky podnikatelské s etikou protestantskou, je Komenského etika nemyslitelná bez výchovy a vzdělání jako zásadních lidských „všeaktivit“. Diferenciační linie lidstva neprobíhala podle Komenského v poloze „zaměstnavatel kontra zaměstnanec“, ale v sjednocujících rolích „žáka a učitele“.[č.3 s.18-19]

Služba druhým vyžaduje od těch, kteří ji hodlají poskytovat, určité osobní dispozice, vzdělání a mnohdy i ochotu přinášet oběti. Ne každý, kdo chce být učitelem, má předpoklady k tomu, aby se stal opravdu dobrým pedagogem. Jistě právem se traduje, že se kantorem člověk nejenom stává (vzděláním, zkušenostmi, praxí), ale že se jím především rodí (nutné osobnostní dispozice). Protože jsme všichni prošli různými typy a stupni škol, dokážeme

poměrně snadno specifikovat, proč se nám někteří učitelé natrvalo vryli do naší paměti, ať v pozitivním či negativním slova smyslu. Ne všichni učitelé jsou disponováni k tomu, aby viděli v každém dítěti jedinečnou a neopakovatelnou bytost (se všemi okolnostmi souvisejícími, např. se sociokulturní úrovní jeho rodiny), dokázali mu věnovat vpravdě individuální péči a pomohli mu tak rozvinout jeho osobnostní dispozice.

Malá prestiž učitelského povolání jistě nesouvisí pouze s aktuálně nízkým finančním ohodnocením této profese, ale má mj. vazbu na degradaci tohoto povolání v době tzv. reálného socialismu, kdy se vedle celé řady poctivých a kvalitních učitelů našel bohužel i dostatek těch, kteří ochotně kádřovali žáky (studenty) podle jejich třídního původu a stali se tak pouhými nástroji tehdejší ideologie, podobně jako policisté, vojáci a popřípadě i soudci, novináři, a další profese zaměřené na práci s lidmi. [č.4 s. 157-158]

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy se připojuje k etickému kodexu zaměstnanců Veřejné správy. Tento etický kodex vymezuje, podporuje a klade požadavky na chování zaměstnanců ve vztahu k veřejnosti a spolupracovníkům.

Obsah etického kodexu představuje souhrn základních, obecných hodnot a principů etického chování, které ctí každý, kdo plní úkoly veřejné správy, tedy zaměstnanci. Jde především o nestrannost, objektivitu, rychlost a efektivnost při jednání bez předsudků. Kodex tak tvoří základ pro důvěru veřejnosti ve veřejnou správu. Nejde se o žádnou novinku, etické kodexy existují, ale tento je obecným předpisem pro celou veřejnou správu.

6.1. Pedagogická komora a etický kodex učitele

Potřebují učitelé profesní etický kodex? Co by měl obsahovat? Kdo bude jeho dodržování sledovat? Jaké sankce za jeho nedodržení se nabízejí? Měli by ředitelé vydávat vlastní školní etické kodexy?

Čas od času se v médiích objeví nářky nad skutečností, že učitelé nemají vlastní pedagogickou komoru jako lékaři, soudci, zubaři, architekti, daňoví poradci, novináři nebo další prestižní povolání. Sama existence pedagogické komory by jistě posílila prestiž učitelského povolání. Jakou činnost by ale vykonávala? Zmíněné profesní komory se věnují prosazování zájmů svých členů, vzdělávání členů nebo vnitřní regulaci. Zřizují například etické komise a vydávají profesní kodexy. V těchto oblastech by se mohli učitelé inspirovat, protože v současnosti neexistuje reprezentativní organizace, která by hájila zájmy pedagogů,

po zrušení krajských pedagogických center nastávají velké problémy se vzděláváním učitelů a také přístup k učitelskému povolání je nebyvale široký. Učit může vlastně každý...

6.2. Etický kodex pedagoga

Inspiraci pro tvorbu etického kodexu pro české učitele můžeme hledat v zahraničí, kde jsou podobné dokumenty běžné. Příkladem může být Code of Ethics . Bylo by ovšem hloupé, kdyby šlo o pouhý překlad zahraničních materiálů. Výsledek by byl stejný jako v případě přistoupení ČR k Evropské unii. Máme překlady tisíců materiálů, ale nikdo je nezná a nevycházejí vůbec z naší domácí tradice. Nejlepší formou by byla široká diskuze, která by přijetí tohoto významného dokumentu měla předcházet.

6.3. Školní etický kodex

Diskuze budou zřejmě dlouhé, ale nic nebrání ředitelům a pedagogům na konkrétních školách, aby již dnes společně přijali vlastní „firemní materiály“, tedy školní etické kodexy. Jejich zárodky už na některých školách existují v podobě součástí školních řádů. I tady by bylo možné hledat inspiraci pro tvorbu univerzálního profesního etického kodexu.

[Zdroj: <http://blisty.cz/art/22108.html>]

6.4. Smysl a cíl etického kodexu učitele

Etický kodex učitele určuje etické normy, které je nutné dodržovat při výkonu jeho profesní činnosti. Etický kodex učitele poskytuje i pozitivní orientaci v mravních aspektech vykonávané práce a správnou sebekontrolu toho, kdo ji vykonává. Učitelské povolání patří mezi ty profese, které etický kodex vyžadují, protože pedagog svým formačním působením spoluvytváří etické vlastnosti a lidsky mravní kvality mladé generace. Etický kodex učitele má sloužit i jako zdroj pracovní motivace a uvědomění si vznešenosti pedagogické práce. Chce zároveň ulehčit osobní identifikaci s vykonávaným povoláním a jeho akceptování přispěje i ke zkvalitnění náročné učitelské práce. Cílem etického kodexu učitele je upřesnit morální povinnosti učitele a být měřítkem pro jejich posouzení. Snaží se pedagogovi ulehčit jeho vlastní sebehodnocení a může sloužit i k obraně pedagoga proti neoprávněné kritice a výčitkám ze strany občanské a rodičovské veřejnosti, případně státních a samosprávních orgánů i nestátních organizací

Zdrojem koncepce Etického kodexu učitele jsou základní hodnoty křesťanské kultury, ze kterých vyrostla naše historická tradice. Každá lidská bytost je osoba obdařená důstojností a svobodou. Člověk není jen produktem prostředí a okolností. Proto zdůrazňujeme, že celý život musí být chráněn celou společností. Každé dítě kromě práva na život má právo na výchovu a vzdělání odpovídající jeho schopnostem. Potřebuje však pomoc a vedení při svojí orientaci a poznávání. To ale neznamená ideologickou manipulaci ani nesprávně chápanou seberealizaci a extrémní volnost. Důstojnost a svoboda dětské osoby předpokládá pomoc společnosti jako základní princip sloužící osobnímu dobru dítěte a veřejnosti. Proto je výchova ke ctnostem prostřednictvím morálních vzorů a aktivní zvládnání života cestou vzdělaného k pravé svobodě člověka a osobní zodpovědnosti.

6.5. Charakteristika práce učitele

Zatím málo oceněná učitelská profese je jedním z nejdůležitějších povolání s mimořádnou zodpovědností. Intenzivní změny ve společenském prostředí kladou nesmírné nároky na lidský subjekt, který se musí vyrovnávat se složitými problémy současného světa. Požadavky na práci učitele vzrůstají s přibývajícimi vědeckými poznatky a hlavně sociálními problémy mnohých rodin. Pedagog musí alespoň z části kompenzovat nefunkčnost rodiny a intenzivně hledat způsoby, jak tuto situaci zvládnout. Z mnohotvárnosti pedagogické činnosti vyplývají vysoké požadavky na osobní předpoklady učitele, protože pedagogickým nástrojem je i samotná osobnost a chování učitele se všemi jeho vlastnostmi

[VYDALA ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE]
[PRAHA 2000]

6.6. Význam etického kodexu učitele

Etický kodex učitele by měl určovat etické normy, které je nutné dodržovat při výkonu jeho profesní činnosti. Učitelské povolání rozhodně patří mezi profese, které etický kodex vyžadují, protože pedagog svým působením spoluvytváří etické vlastnosti a mravní kvality dalších generací. Etický kodex učitele by měl sloužit i jako zdroj pozitivní pracovní motivace a uvědomění si vznešenosti pedagogické práce. Etický kodex by měl zároveň usnadnit ztotožnění se s vykonávaným povoláním a přispět ke zkvalitnění učitelské práce.

Cílem etického kodexu učitele by mělo být upřesnění morálních povinností učitele a zároveň

být měřítkem pro jejich posuzování. Kodex by měl učiteli rovněž sloužit jako obrana proti neoprávněné kritice a výpadům ze strany rodičů nebo státních orgánů.

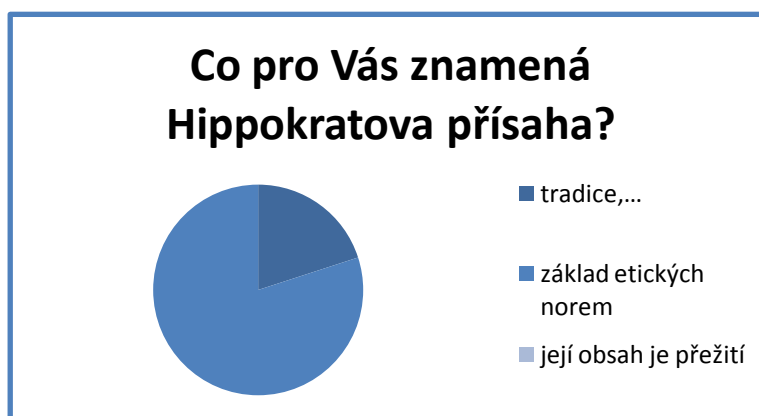
[Zdroj: <http://www.seminarky.cz/detailed-16453>]

„Naši učitelé nesmějí být podobní sloupům u cest, jež pouze ukazují, kam jít, ale samy nejdou“ J. A. Komenský

7. Praktická část

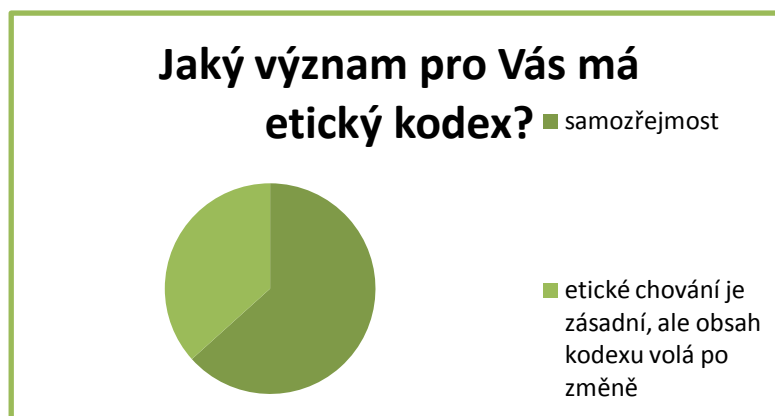
7.1. Výzkumná část pro profesi lékaře

Pro výzkum jsem využila metodu dotazníku. Chtěla jsem zjistit názor lékařů na Hippokratovu přísahu, označovanou za jeden z nejstarších etických kodexů, dále pak znalost a význam etického kodexu vydaného ČLK, pohled lékařů na eutanázii, která je v souvislosti s etikou tolik diskutovaná a v neposlední řadě se dozvědět na jakých vlastnostech lékaři stojí. Připravila jsem 10 otázek s možností výběru A.B.C. a poslední otázka byla doplňovací. Oslovila jsem celkem 30 lékařů a měla jsem stoprocentní úspěšnost navrácení a to zřejmě díky tomu, že jsem respondenty přímo oslovila a byli ochotni dotazník hned vyplnit. První otázka se týkala významu Hippokratovy přísahy, a co znamená pro dnešní lékaře. Většina a to 24 z dotazovaných odpovědělo, že tvoří základ etických norem. Pouhých 6 lékařů odpovědělo, že je to tradice, ale už nemůže postihnout problémy dnešní doby. Odpověď, že obsah je dávno přežitý si nevybral ani jeden s respondentů. Z toho plyne, že mají lékaři k tomuto dokumentu určitý respekt a je pro ně základem etických norem.

Druhá otázka měla prověřit znalost obsahu etického kodexu vydaného ČLK. Všechny 30 respondentů zvolilo odpověď A, a to znamená, že všichni ví, že ukládá etické zásady lékaře při poskytování lékařské zdravotní péče.

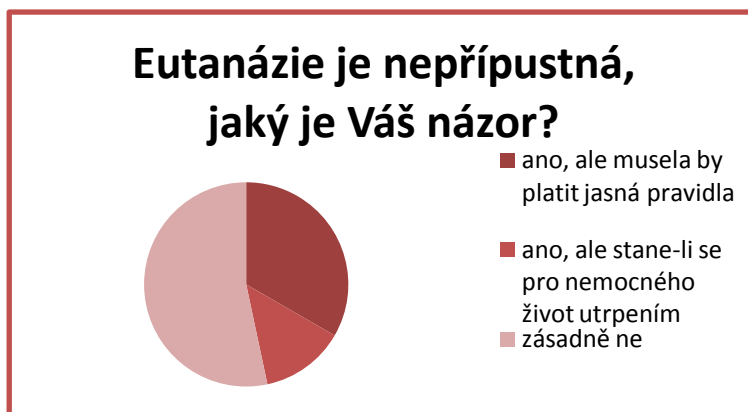
Ve třetí otázce jsem se zeptala na význam etického kodexu pro dotazovaného. Největší počet oslovených odpověděl, že je pro ně samozřejmostí. Odpověď, že slouží, jako ochrana lékařů před neoprávněnými útoky si vybralo 11 lékařů. Z toho lze usuzovat, že si význam etického kodexu vykládají lékaři rozdílně, patrně podle zkušeností.

Čtvrtá otázka byla zaměřena na porušení etického kodexu např. ve prospěch pacienta. Většina z nich odpověděla, že nikdy, ale našlo se 8 lékařů, kterým už se to stalo a dokonce 1, kterému se to stává běžně. Z toho plyne, že většinu lékařů etický kodex oslovuje a snaží se ho dodržovat.

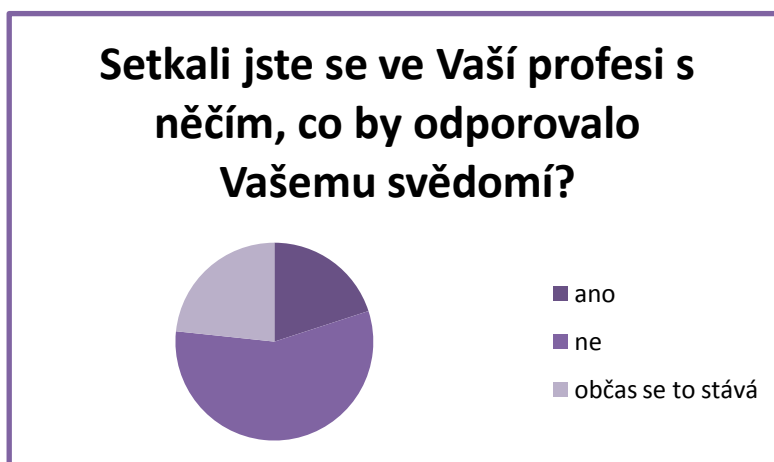
V páté otázce jsem se zeptala na odmítnutí pacienta lékařem, protože tento konkrétní problém kodex lékařů řeší. Všech 30 respondentů se shodlo na odpovědi, že ano a to s odborných důvodů a je-li přetížen. To značí, že tato pasáž je lékařům známá a nemají žádné pochybnosti. Šestou otázku jsem zaměřila na názor lékařů na téma eutanazie a asistované suicidium. Většina a to 16 z dotazovaných odpovědělo, že jsou zásadně proti. 10 z celkového počtu eutanázii připouští, pokud by platila jasná a striktní pravidla. 4 z respondentů by souhlasili, stane-li se pro nemocného život utrpením. Zde by se dalo říci, že je to záležitost osobnosti člověka, jeho smýšlení a názorů v kterých mohou být i lékaři individualisté.

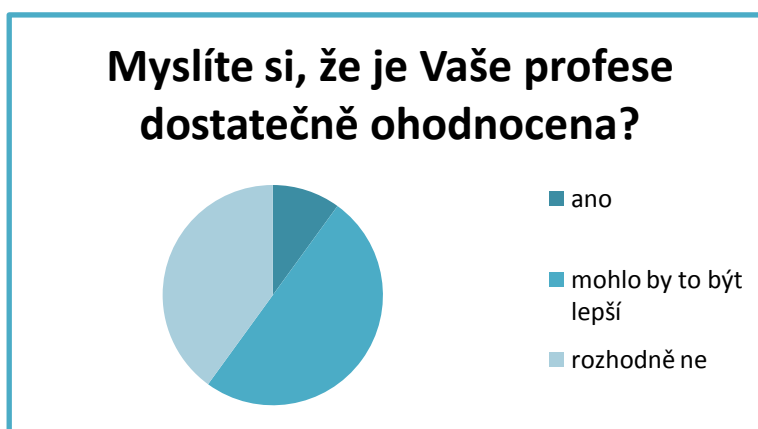
Sedmá otázka měla vytyčit vlastnosti, které spolu s vysokou profesionalitou, řadí lékaři na první místo. Celá polovina z celkového počtu se vyslovila pro laskavost a korektnost. Shodně si stojí soucit a empatie a pochopení a trpělivost. Myslím, že toto je záležitost, stejně jako u předchozí otázky, osobnosti a charakteru člověka, možná i vztahu k této profesi.

V osmé otázce jsem se pokusila vyzkoumat, zda je něco v této profesi, co by bylo v rozporu se svědomím dotazovaného. Opět velká většina a to 17 respondentů odpovědělo, že ne. O odpověď ano nebo, že se něco takového občas stane, se dělí téměř stejný počet respondentů.

Devátá otázka měla zjistit spokojenost s finančním ohodnocením lékařů. Přesná polovina se přiklání k názoru, že by to mohlo být lepší, 12 z lékařů zastává názor, že hodnocení je nedostačující a 3 ze 30 jsou se svým platem spokojeni.

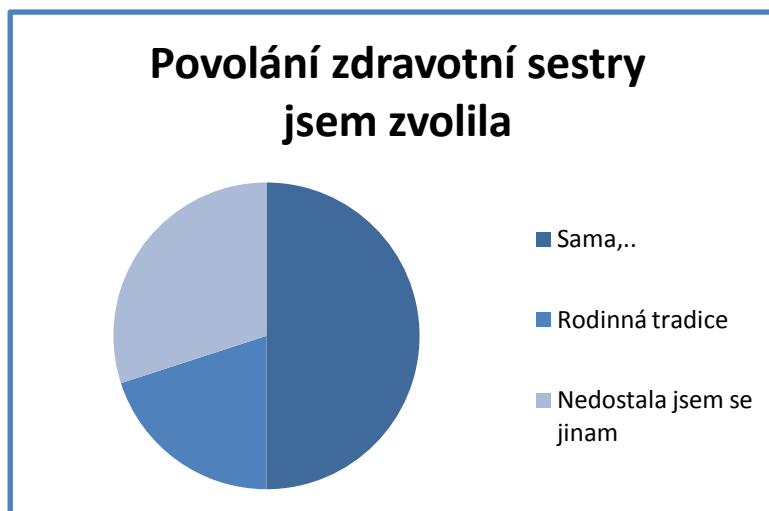

V desáté otázce se měli lékaři vyjádřit, zda je něco, co v etickém kodexu chybí a mělo by to tam být. Odpovídali shodně, že je nic nenapadá.

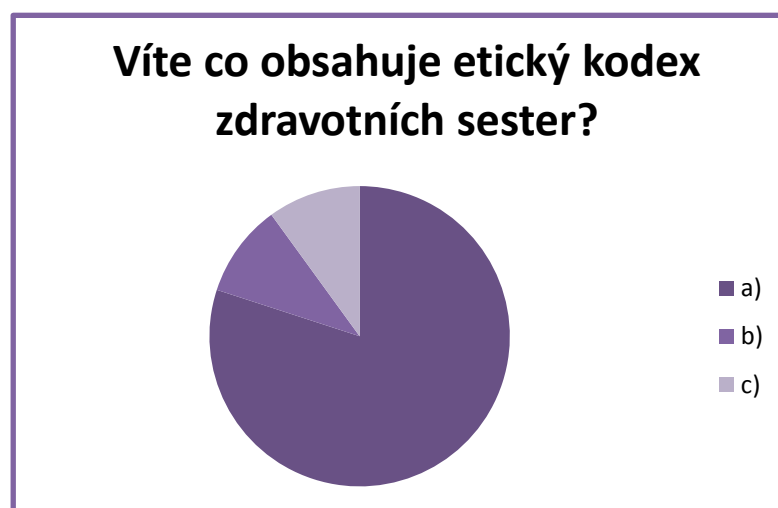
7.2. Výzkumná část určena profesi zdravotní sestry.

K výzkumu jsem použila metodu dotazníku. Nezaměřila jsem se pouze na jedno pracoviště, ale oslovila jsem zdravotní sestry praktických lékařů, odborných lékařů, dále pak sestřičky na různých odděleních v nemocnici i na specializovaných pracovištích. Dotazovaní měli k dispozici možnost odpovědí A. B. C. Připraveno bylo celkem 10 otázek a poslední z nich byla doplňovací. Oslovila jsem celkem 30 zdravotních sester. Dotazníky jsem rozdala osobně a tak jsem docílila toho, že jsem měla stoprocentní návratnost. Nesetkala jsem se s tím, že by některá z oslovených sester odmítla dotazník vyplnit. Cílem tohoto dotazníku bylo prověřit nejen znalost a význam etického kodexu, ale i to co dotazované k této profesi přivedlo a na jakých morálních zásadách staví oni sami.

První otázkou jsem chtěla zjistit, co vedlo k volbě tohoto povolání. Většina dotázaných vybrala odpověď A., což znamená, že si toto povolání vybrali sami, jelikož je vždy přitahovalo. Myslím, že to je pro toto povolání velice důležité, protože je velmi náročné a je potřeba, aby člověk, který bude tuto náročnou profesi vykonávat, měl k němu určitý vztah. Odpověď C, kde stálo, že dotyčná vystudovala zdravotní školu, protože ji na jinou nevzali, zvolilo 9 z dotazovaných. To není asi potěšující zjištění, ale mohlo se stát, že si k ní našli cestu a mají jí rádi, protože jí vykonávají.

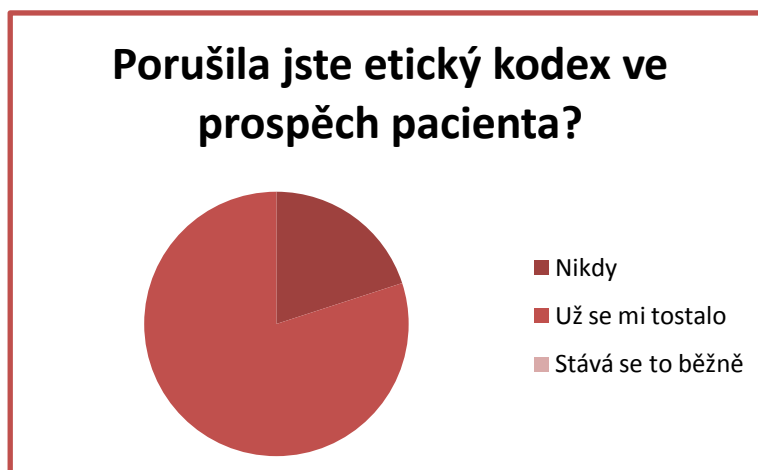
Druhou otázku jsem směřovala ke znalosti obsahu etického kodexu, vydaného ICN a platného v ČR. Opět se většina dotázaných přiklonila k odpovědi A. Z toho vyplývá, že většina zdravotních sester ví, že ukládá etické zásady při poskytování zdravotní péče. Jen 6 z nich zvolilo odpověď B. nebo C. Je potěšující, že obsah kodexu je zdravotním sestram známý a znají jeho obsah.

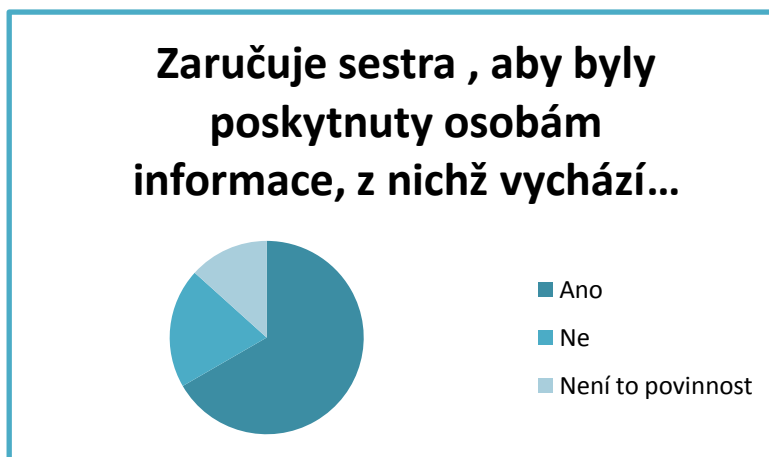
Třetí otázka byla zaměřena na význam etického kodexu, a co pro jednotlivé respondenty znamená. Většina oslovených se kloní k názoru, že je dobré mít jasná pravidla a stanoveny určité hranice. Pouze 7 z celkového počtu odpovědělo, že je pro ně samozřejmostí. Tady jsem byla trochu překvapená, protože jsem čekala, že těchto odpovědí bude většina.

Čtvrtá otázka měla zjistit, zda se dotázané ve své praxi setkali se situací, kdy museli etický kodex porušit např. ve prospěch pacienta. Velká většina z nich odpověděla, že už se jim to stalo. Odpověď C., stává se to běžně, nevybrala ani jedna z nich. Znamená to, že se v této profesi občas stává, že nastanou takové okolnosti, kde není jiná možnost než porušit tento dokument. Není to však na denním pořádku. Je asi mnohdy těžké reagovat na situace, které tato profese přináší, tak aby měli všichni ti, kdo usilují o záchranu lidského života před očima, co se píše v etickém kodexu.

Pátá otázka měla prověřit znalost konkrétního požadavku etického kodexu zdravotních sester a to co se týče poskytování informací osobám, z nichž může vycházet jejich souhlas s péčí a následující terapií. Největší počet odpovědí odpovídá tomu, že znalost etického kodexu je na vysoké úrovni a dotázané toto znají a vědí, že toto zdravotní sestra opravdu zaručuje. Možnost odpovědět, že ne nebo, že to není povinnost zdravotní sestry, zvolilo 10 z celkového počtu.

Šestá otázka byla zaměřena také na konkrétní prověření znalosti a to, zda má sestra chránit důvěrné informace. Na tuto otázku odpovědělo všech 30 dotázaných kladnou odpovědí ANO, což svědčí o tom, že se tato zásada dodržuje a znají ji všechny dotázané.

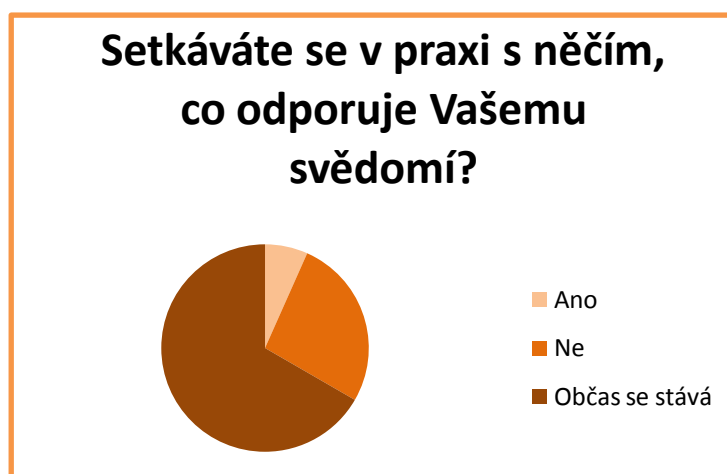
Sedmá otázka měla zjistit, co pro zdravotní sestru znamená odpovědnost. Velká většina odpověděla, že je nezbytná. To svědčí o velkém přesvědčení o důležitosti odpovědnosti v tomto oboru. Bez smyslu pro odpovědnost by se toto povolání vykonávat nedalo, protože jde o lidské zdraví nebo život a odpovědnost je v tomto případě na prvním místě. Pouhých 6 dotazovaných odpovědělo, že je odpovědnost velmi důležitá, ale nezdá se jim nezbytná.

V osmé otázce jsem se chtěla dozvědět, jaké vlastnosti spolu s profesionalitou řadí dotázané na první místo. Jednoznačně zvítězili soucit a empatie. Na druhé místo se dostalo pochopení a trpělivost. Myslím, že i toto svědčí o náročnosti tohoto povolání a kladou vysoké psychické, fyzické a hlavně morální nároky na člověka, který v tomto oboru pracuje.

Devátou otázkou jsem se pokusila zjistit, jestli se zdravotní sestra setkává ve své práci s něčím, co odporuje jejímu svědomí. Většina dotázaných přiznala, že se občas něco takového stane. Další většina odpověděla, že ne, že se s něčím takovým nesetkala. Myslím, že tady záleží na osobnosti každého člověka a také na tom, že svědomí má každý svoje a něco, co se může někomu přičít, může další považovat za normální, aniž by porušil etický kodex nebo morální pravidla.

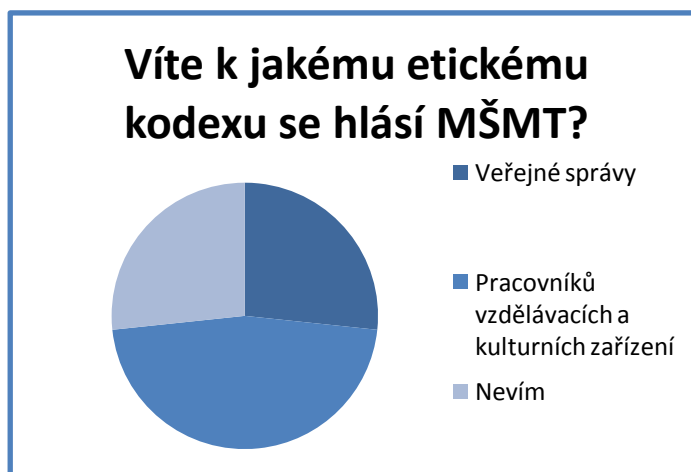
V poslední desáté otázce jsem chtěla, aby se dotazovaní vyjádřili nebo zapřemýšleli nad tím, zda je něco, co by měl etický kodex obsahovat nebo, co by tam chtěli mít. Žádná z dotázaných neřekla nic konkrétního a přiznala, že o tom nikdy nepřemýšlela.

7.3. Učitelé

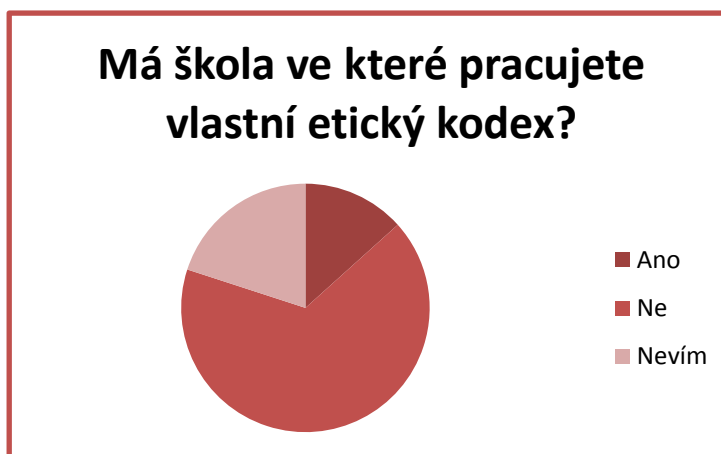
K výzkumu etického kodexu v souvislosti s učitelskou profesí jsem použila také metodu dotazníku. Tato profese je mi blízká, protože v ní již 14 let pracuji. Nedělala jsem výzkum pouze na jedné škole, ale oslovila jsem učitele z různých škol i typů. Byly to školy jak

základní, tak střední a v neposlední řadě i střední odborné. Učitelská profese svůj etický kodex nemá a hlásí se ke kodexu Veřejné správy. Myslím si, že to je profese, která by si takový dokument zasloužila a proto jsem chtěla zjistit, jaký názor na tuto záležitost mají moji kolegové a zda o existenci kodexu vědí nebo mají na škole svůj vlastní. Chtěla jsem také prověřit jejich morální smýšlení a to zda si myslí, že by se prestiž zvýšila např. vznikem nějakého institutu, který by tuto profesi patřičně pozvedl. Rozdala jsem 30 dotazníků a všichni s oslovených je ochotně vyplnili. Poslední otázka byla doplňovací.

První otázka měla prověřit, zda učitelé vědí, že se MŠMT hlásí ke kodexu veřejné správy. Bohužel toto vědělo pouze 8 ze všech dotázaných. Většina odpověděla, že se učitelé hlásí ke kodexu pracovníků školských a vzdělávacích zařízení. Takový kodex však vůbec nebyl vydán. Z toho plyne, že se o etický kodex a o jeho existenci příliš nebo vůbec nikdy nezajímali. Dalších 8 respondentů odpovědělo, že neví.

Druhá otázka byla zaměřena nato, zda na škole ve které pracují, mají svůj etický kodex, který bývá někdy součástí školního řádu. Velká část dotazovaných odpověděla záporně, že ne, že takový dokument ve své škole nemají. Zřejmě to svědčí o tom, že si většina představitelů a provozovatelů škol myslí, že nic takového není nutné nebo je etické chování v této profesi samozřejmé.

Na otázku třetí, kde jsem se ptala, jestli si respondenti myslí, zda by si učitelské povolání zasloužilo mít svůj vlastní etický kodex, odpověděla naprostá většina, že ano. Jen zbylých 10 lidí odpovědělo, že ne, nebo že je to další dokument navíc. Možná to svědčí o tom, že v současné době, kdy dochází k všeobecnému morálnímu úpadku naší mládeže a našich dětí, mají takovéto dokumenty opravdu význam

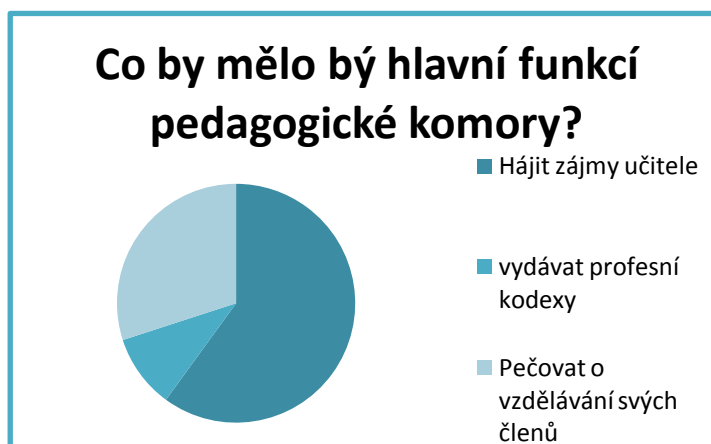
Čtvrtá otázka byla položena konkrétně na význam etického kodexu v tomto povolání. Největší počet dotazovaných se přiklonil k názoru, že etický kodex určuje etické normy a poskytuje pozitivní orientaci v mravních aspektech. To svědčí o tom, že je dobré mít stanoveny určité hranice, o které se lze opřít.

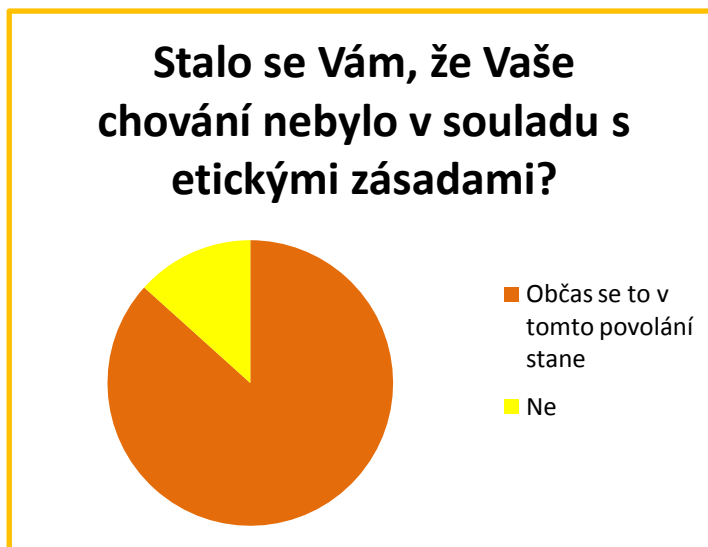
V páté otázce jsem se zeptala, zda si dotazovaní myslí, jestli by bylo dobré, kdyby i učitelé měli svojí vlastní komoru jako např. lékaři a proč? Naprostá většina učitelů se vyjádřila, že ano, protože by se zvýšila prestiž tohoto povolání. Jen malá část si myslí, že by se jednalo jen o zbytečné úředníky navíc. Z toho plyne, že mnohým učitelům není lhostejná upadající prestiž této profese.

Šestou otázku jsem směřovala ke zjištění, co by mělo být hlavní funkcí takové komory. Největší část dotazovaných odpověděla, že by se mělo jednat o reprezentační organizaci, která by hájila zájmy pedagogů. S tímto názorem příliš nesouhlasím, protože si myslím, že toto by měla odborová organizace. Myslím si, že v takovém úřadě by se měly hájit nejen zájmy pedagogů, ale právě zajímat se o etické kodexy, pečovat a podporovat vzdělávání, dbát o vnitřní regulaci.

Sedmá otázka byla položena tak, že jsem se ptala, zda chování dotyčného bylo vždy v souladu s etickými zásadami. Téměř všichni, kromě 4 dotázaných odpovědělo, že se to v tomto náročném povolání občas stane, že ne. Myslím, že to právě souvisí s celkově upadající morálkou naší mládeže a s celkově upadající prestiží tohoto povolání. I pedagog je jenom člověk a mnohdy je vystaven situacím, že jen sebekontrola a čest mu brání zachovat se tak, jak by to udělala řada lidí pracujících v jiných profesích.

V osmé otázce jsem chtěla zjistit, zda si učitelé myslí, že by školní řád pro žáky, měl také obsahovat etický kodex pro žáky. Zde polovina respondentů odpověděla, že rozhodně ano, protože morálka mladých všeobecně upadá. Druhá polovina se přiklonila k názoru, že morální pravidla neškodí opakovat. Třetí možnost ne, je to zbytečné, nevyužil nikdo.

Devátá otázka měla prověřit, zda si učitelé myslí, že jsou dostatečně ohodnoceni. Ne, byla většinová odpověď a jen 6 z celkového počtu si myslí, že by mohlo být i hůř. Myslím, že i tato otázka je v souvislosti s etickým kodexem na místě, protože učitelé nepatří mezi nejlépe placené a zdá se, že tuto práci mohou dělat jen lidé, kteří jí mají rádi, mají k ní nějaký vztah, ale ne ti, co si chtějí vydělat. Je pravdou, že i nedostatečné ohodnocení této profese vede ke snižování prestiže tohoto povolání.

Desátá otázka byla doplňovací a chtěla jsem, aby se respondenti vyjádřili k tomu, co by měl jejich etický kodex rozhodně obsahovat. Vyjádřilo se pouze 11 lidí a shodli se na tom, že by měla být v etickém kodexu upravena a zakotvena větší pravomoc učitele proti kázeňským přestupkům. Zbylí se nijak nevyjádřili.

8. Závěr

Závěrem může člověk jenom připomenout staré pravdy, které bohužel v současné době nejsou příliš populární. Kdysi byla napsána kniha *Boha nelze vyhnat*. Tímto názvem bych uzavřela svoji práci. Pokud se řekne jenom tato věta, může to znít směšně, ale v praxi to znamená, že člověk ve svém životě nemyslí jenom na sebe, ale nezbytnou součástí jeho života se stane nezištná pomoc pro bližní. V českých podmínkách je tato myšlenka bohužel v plenkách, ale když se rozhlédneme správně po okolí tak zjistíme, že jinde už si tuto myšlenku vzali k srdci blíže než ve státě, kde žijeme. Nelze tuto problematiku specifikovat pouze na hranice a říkat. V Japonsku, v Holandsku jsou dále, protože tam se podle statistiky věnuje neziskové práci 14 procent lidí a v Česku daleko méně. Jenom jsem tímto chtěla říci, že tam je kolem sebe vidět daleko více případů dobře vykonané práce i nezištné práce. Vše tam má daleko delší tradici a pod slovem vše je nutné si představit opravdu vše. Kant kdysi napsal „modré nebe nad hlavou a mravní zákon v sobě“. Když se touto myšlenkou bude řídit každý člověk, budeme se mít jako v ráji. Když se touto myšlenkou bude řídit každý druhý člověk, stále to nebude tak špatné, protože polovina populace je stále schopna vést dobře společnost. Pokud se touto myšlenkou budou řídit jenom jedinci, budou pro druhé pouze odstrašujícím případem, že každý dobrý skutek je po zásluze potrestán.

V této práci se mi podařilo zjistit, že náročné profese, které všichni potřebujeme a pokládáme je za samozřejmost, vykonávají lidé, kteří své práci nejen rozumí, ale dělají jí rádi. V dnešní době, kdy se hovoří o všeobecném úpadku morálky a etiky vůbec, je mnohdy těžké dodržovat etické kodexy, ale i jen pravidla slušného chování. Přesto se v mém výzkumu potvrdilo, že většina dotázaných přijala morální pravidla za své, etické kodexy pro ně nejsou jen pouhým dokumentem, ale určují hranice a morální aspekty z kterých ve svých profesích vycházejí. Nejsou jim cizí vlastnosti jako trpělivost, porozumění, empatie a láska k člověku. Nedovolím si tvrdit, že to platí plošně pro všechny pracovníky v těchto profesích, ale měli bychom být rádi i za tu hrstku těch, kteří takoví opravdu jsou. Většina z nich se také shodla na tom, že bohužel není jejich profese náležitě oceněna. V tomto směru nás asi ještě čeká dlouhá cesta a kdo ví, zdali se najde konečně někdo, kdo bude schopen ocenit lidi, kteří tu pro lidi jsou a ocenění by si zasloužili.

Doufám, že jsem touto prací přiblížila problematiku etického kodexu ve vybraných profesích.

Tato práce měla také poskytnout přehled o znalosti, dodržování a významu etického kodexu v profesích, které jsem si vybrala. To se mi myslím podařilo.

Seznam použité literatury:

1. BLÁHA, I. A. Ethika jako věda. Brno: Prosum-Atlantis, 1990. ISBN 80-7108-026-3.
2. BUREŠ, R. Základy etiky. Praha: Nakladatelství S a M, 1991. ISBN 80-900096-5-4.
3. CHARVÁT, F. Hospodářská a veřejnoprávní etika. Praha: VŠFS o.p.s. Eupres, 2006. ISBN 80-86754-70-7
4. JANKOVSKÝ, J. Etika pro pomáhající profese. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-32906
5. JANOŠ, K. Informační etika. Praha: Ediční středisko ČVUT, 1993.
6. KRATOCHVÍLOÁ-MIEDZGOVÁ, J. Etika pro střední školy. Praha: Kvarta, 1996. ISBN 80-85570-73-4
7. MUNZAROVÁ, M. Zdravotnická etika od A do Z. Praha: Grada Publishing, 2005
ISBN 80-247-1024-2.
8. PŘÍKASKÝ, J.V. Učebnice základů etiky. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. ISBN 80-7192-505-5.
9. VONDRÁČEK, L. , KURZOVÁ, H. Zdravotnické právo. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0531-7.
10. ZACHAROVÁ, E., HERMANOVÁ, M., ŠRÁMKOVÁ, J. Zdravotnická psychologie. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-2068-5
11. ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE, Kodex křesťanského učitele, Praha. 2000

Seznam online zdrojů

<http://www.csr-online.cz/Page.aspx?kodex>

<http://blisty.cz/art/22108.html>

<http://deutsch-kgb.wz.cz/soubory/profesnietikakgb.htm>

<http://www.canik.cz/2007/10/24/eticky-kodex-ktery-bych-si-za-ramecek-nedal/>

<http://projekty.osu.cz/mentor/II-etika.pdf>

http://www.psychosom.cz/?page_id=605

<http://www.msmt.cz/pro-novinare/tiskove-zpravy>

<http://www.seminarky.cz/detaily-16453>

Seznam příloh

Příloha 1: Etický kodex České lékařské komory

Příloha 2: Etický kodex zdravotních sester

Příloha 3: Etický kodex křesťanského učitele

Příloha 4: Vzor dotazníků

ETICKÝ KODEX ČESKÉ LÉKAŘSKÉ KOMORY

Obecné zásady

§ 1

- (1) Stavovskou povinností lékaře je péče o zdraví jednotlivce i celé společnosti v souladu se zásadami lidskosti, v duchu úcty ke každému lidskému životu od jeho počátku až do jeho konce a se všemi ohledy na důstojnost lidského jedince.
- (2) Úkolem lékaře je chránit zdraví a život, mírnit utrpení a to bez ohledu na národnost, rasu, barvu pleti, náboženské vyznání, politickou příslušnost, sociální postavení, sexuální orientaci, věk, rozumovou úroveň a pověst pacienta či osobní pocity lékaře.
- (3) Lékař má znát zákony a závazné předpisy platné pro výkon povolání a tyto dodržovat. S vědomím osobního rizika se nemusí cítit být jimi vázán, pokud svým obsahem nebo ve svých důsledcích narušují lékařskou etiku či ohrožují základní lidská práva.
- (4) Lékař je povinen být za všech okolností ve svých profesionálních rozhodnutích nezávislý a odpovědný.
- (5) Lékař uznává právo každého člověka na svobodnou volbu lékaře.

Lékař a výkon povolání

§ 2

- (1) Lékař v rámci své odborné způsobilosti a kompetence svobodně volí a provádí ty preventivní, diagnostické a léčebné úkony, které odpovídají současnému stavu lékařské vědy a které pro nemocného považuje za nejvýhodnější. Přitom je povinen respektovat v co největší možné míře vůli nemocného (nebo jeho zákonného zástupce).
- 2) Každý lékař je povinen v případech ohrožení života a bezprostředního vážného ohrožení zdraví neodkladně poskytnout lékařskou pomoc.
- (3) Lékař musí plnit své povinnosti v situacích veřejného ohrožení a při katastrofách přírodní nebo jiné povahy.
- (4) Lékař má právo odmítnout péči o nemocného z odborných důvodů nebo je-li pracovně přetížen, nebo je-li přesvědčen, že se nevytvořil potřebný vztah důvěry mezi ním a pacientem. Je však povinen doporučit, a v případě souhlasu zajistit vhodný postup v pokračování léčby.
- (5) Lékař nemůže být donucen k takovému lékařskému výkonu nebo spoluúčasti na něm, který odporuje jeho svědomí.

- (6) Lékař nesmí předepisovat léky, na něž vzniká závislost nebo které vykazují účinky dopingového typu, k jiným než léčebným účelům.
- (7) Lékař u nevléčitelně nemocných a umírajících účinně tiší bolest, šetří lidskou důstojnost a mírní utrpení. Vůči neodvratitelné a bezprostředně očekávané smrti však nemá být cílem lékařova jednání prodlužovat život za každou cenu. Eutanazie a asistované suicidium nejsou přípustné.
- (8) U transplantací se lékař řídí příslušnými předpisy. Odběru tkání a orgánů nesmí být zneužito ke komerčním účelům.
- (9) Lékař je v zájmu pacienta povinen důsledně zachovávat lékařské tajemství, s výjimkou případů, kdy je této povinnosti souhlasem pacienta zbaven, nebo když je to stanoveno zákonem.
- (10) Lékař, který vykonává své povolání, je povinen odborně se vzdělávat.
- (11) Lékař je povinen při výkonu povolání vést a uchovávat řádnou dokumentaci písemnou nebo jinou formou. Ve všech případech je nutná přiměřená ochrana znemožňující změnu, zničení nebo zneužití.
- (12) Lékař nesmí své povolání vykonávat formou potulné praxe.
- (13) Lékař nesmí sám nebo po dohodě s jinými ordinovat neúčelné léčebné, diagnostické a jiné úkony ze ziskových motivů. V rámci své pravomoci nesmí poskytovat odborně neodpovídající vyjádření, z nichž by plynuly občanům neoprávněné výhody.
- (14) Pokud lékař doporučuje ve své léčebné praxi léky, léčebné prostředky a zdravotní pomůcky, nesmí se řídit komerčními hledisky, ale výhradně svým svědomím a prospěchem pacienta.
- (15) Lékař se podle svého uvážení účastní na prezentaci a diskusi medicínských témat na veřejnosti, v tisku, v televizi, rozhlasu, musí se však vzdát individuálně cílených lékařských rad a doporučení ve svůj soukromý prospěch.
- (16) Lékař se musí zdržet všech nedůstojných aktivit, které přímo nebo nepřímo znamenají propagaci nebo reklamu jeho osoby a lékařské praxe a ve svých důsledcích jsou agitační činnosti, cílenou na rozšíření klientely. Nesmí rovněž tyto aktivity iniciovat prostřednictvím druhých osob.
- (17) Nový způsob léčení je možné použít u nemocného až po dostatečných biologických zkouškách, za podmínek dodržení Helsinské konvence a Norimberského kodexu, pod přísným dohledem a pouze tehdy, pokud pacienta nepoškozují.
- (18) Lékař si má být vědom své občanské úlohy i vlivu na okolí.

§ 3

- (1) Lékař plní vůči každému nemocnému své profesionální povinnosti. Vždy včas a důsledně zajistí náležitá léčebná opatření, která zdravotní stav nemocného vyžaduje.
- (2) Lékař se k nemocnému chová korektně, s pochopením a trpělivostí a nesníží se k hrubému nebo nemravnému jednání. Bere ohled na práva nemocného.
- (3) Lékař se má vzdát paternalitních pozic v postojích vůči nemocnému a respektovat ho jako rovnocenného partnera se všemi občanskými právy i povinnostmi, včetně zodpovědnosti za své zdraví.
- (4) Lékař je povinen pro nemocného srozumitelným způsobem odpovědně informovat jeho nebo jeho zákonného zástupce o charakteru onemocnění, zamýšlených diagnostických a léčebných postupech včetně rizik, o uvažované prognóze a o dalších důležitých okolnostech, které během léčení mohou nastat.
- (5) Zadržení informací o nepříznivé diagnóze nebo prognóze je možné individuálně v zájmu nemocného dle úvahy a svědomí lékaře. V těchto případech by měl lékař, pokud nemocný neurčil jinak, informovat rodinné příslušníky pacienta nebo osoby jemu blízké.
- (6) Lékař nesmí zneužít ve vztahu k nemocnému jeho důvěru a závislost jakýmkoliv způsobem.

Vztahy mezi lékaři

§ 4

- (1) Základem vztahů mezi lékaři je vzájemně čestné, slušné a společensky korektní chování spolu s kritickou náročností, respektováním kompetence a přiznáním práva na odlišný názor.
- (2) Lékař v zájmu své stavovské cti i s ohledem na pověst lékařské profese nesmí podceňovat a znevažovat profesionální dovednosti, znalosti i poskytované služby jiných lékařů, natož používat ponižujících výrazů o jejich osobách, komentovat nevhodným způsobem činnost ostatních lékařů v přítomnosti nemocných a nelékařů.
- (3) Lékař kolegiálně spolupracuje s těmi lékaři, kteří současně nebo následně vyšetřují či léčí stejného pacienta. Předává-li z důvodných příčin nemocného jinému lékaři, musí mu odevzdat zjištěné nálezy a informovat ho o dosavadním průběhu léčby.
- (4) Lékař je povinen požádat dalšího nebo další lékaře o konzilium vždy, když si to vyžádají okolnosti a nemocný souhlasí. Je právem lékaře navrhnout osobu konzultanta. Závěry konziliárního vyšetření mají být dokumentovány zásadně písemnou formou a je povinností o nich informovat nemocného, se zvláštním důrazem tehdy, pokud se názory lékařů liší, a je

právem lékaře vzdát se dalšího léčení, pokud se nemocný přikloní k jinému názoru konzultanta.

(5) Lékař musí svou praxi vykonávat zásadně osobně. Zastupován může být jen dočasně a to lékařem vedeným v seznamu České lékařské komory a splňujícím potřebné odborné předpoklady.

Lékař a nelékař

§ 5

(1) Lékař spolupracuje se zdravotními pracovníky vyškolenými v různých specializovaných činnostech. Pověří-li je diagnostickými nebo léčebnými úkoly a dalšími procedurami, musí se přesvědčit zda, jsou odborně, zkušenostmi i zodpovědností způsobilí tyto úkony vykonávat.

(2) Lékaři není dovoleno vyšetřovat nebo léčit s osobou, která není lékařem a nepatří k zdravotnímu personálu. Tyto osoby nesmějí být přítomny ani jako diváci při lékařských výkonech. Výjimkou z uvedených zásad jsou osoby, které se u lékaře vzdělávají, nebo pracují v lékařských oborech a dalších osob s jejichž přítomností pacient souhlasí, pokud není lékařsky zdůvodněných námitek.

§ 6

Účinnost

Tento Etický kodex České lékařské komory nabývá účinnost dne 1. 1. 1996.

Etický kodex pro zdravotní sestry

Etická pravidla zdravotní péče

Sestra je povinna převzít profesionální odpovědnost za péči o zdraví, prevenci nemocí a za zlepšování zdravotního stavu nemocných právě tak, jako za tišení bolesti.

Potřeba zdravotní péče je všeobecná. Se zdravotní a ošetrovatelskou péčí jsou nerozlučně spjaty: respekt k lidskému životu, důstojnost a lidská práva. Zdravotní péči je třeba poskytovat bez ohledu na národnost, rasu, víru, barvu kůže, věk, pohlaví, politické přesvědčení a sociální postavení.

Zdravotní sestra poskytuje péči jednotlivci, rodině a společnosti a spolupracuje v tom i s reprezentanty jiných oborů.

Zdravotní sestra a spoluobčan

Zdravotní sestra má v první řadě zodpovědnost za občany, kteří potřebují zdravotní péči. Při poskytování péče respektuje zdravotní sestra víru jednotlivce, jeho životní hodnoty a obyčeje a snaží se vytvořit podmínky respektující individualitu.

Zdravotní sestra chrání informace o osobních poměrech pacienta, považuje je za důvěrné a svědomitě hodnotí, v jakém rozsahu a komu může tyto důvěrné informace předat.

Zdravotní sestra a péče v praxi

Zdravotní sestra je osobně odpovědná za kvalitu poskytované péče a za obnovování svých odborných znalostí cestou neustálého vzdělávání.

Zdravotní sestra se snaží udržovat pečovatelský standart na co nejvyšší úrovni, a to v každé situaci.

Zdravotní sestra hodnotí jak svou kvalifikaci, tak i kvalifikaci jiných osob, když přejímá zodpovědnost za jistý úkol a když jej předává jiným osobám.

Zdravotní sestra ve funkci jedná tak, aby její chování přispělo k dobré pověsti povolání.

Zdravotní sestra a společnost

Zdravotní sestra, podobně jako ostatní občané, podporuje požadavky obyvatelstva na zdravotní a sociální zabezpečení a je v této věci iniciativní.

Zdravotní sestra a spoluzaměstnanci

Zdravotní sestra je zodpovědná za realizaci spolupráce s ostatními zdravotníky všech profesních kategorií.

Zdravotní sestra podle nutnosti zasahuje tak, aby ochránila jednotlivce, jestliže péče o něj je ohrožena nevhodným chováním jiného zdravotníka nebo občana.

Zdravotní sestra a povolání

Zdravotní sestra je odpovědná za realizaci vysokého standardu zdravotní a ošetrovatelské péče a za odborné vzdělávání.

Zdravotní sestra soustavně pracuje na definování a kultivaci vnitřního obsahu zdravotní a ošetrovatelské péče.

Zdravotní sestra se zasazuje v rámci odborové organizace o stanovení přiměřeného platu a jeho vyplácení. Dbá též o vytváření důstojných pracovních podmínek umožňujících realizaci zdravotní a ošetrovatelské péče.

ETICKÝ KODEX KŘESŤANSKÉHO UČITELE

1. Smysl a cíl etického kodexu křesťanského učitele

Etický kodex určité profese vymezuje etické normy, které je třeba dodržovat při výkonu této profese. Poskytuje potřebnou orientaci v mravních aspektech vykonávané práce a je vodítkem pro přiměřenou a správnou sebekontrolu toho, kdo ji vykonává.

Povolání učitele nepochybně patří mezi ty profese, které etický kodex vyžadují. Jde o činnost nejen komplexní, ale také společensky velmi důležitou a odpovědnou. Učitel svým formativním působením na mladou generaci spoluvytváří její vlastnosti a lidské kvality potřebné pro budoucí život. Je významným činitelem v oblasti tvorby subjektivních zdrojů, klíčových pro celkovou prosperitu lidské společnosti.

Etický kodex slouží jako zdroj pozitivní pracovní motivace, jelikož napomáhá učiteli jasně si uvědomit významnost a osobitou vznešenost pedagogické práce i vlastní stavovskou sounáležitost. Tím usnadňuje i potřebnou osobní identifikaci s vykonávaným povoláním.

Etický kodex přispívá k přesnějšímu vyjádření povinností učitele a vytváří tak objektivnější měřítko pro jejich posouzení. Může učiteli sloužit k vlastnímu sebehodnocení i případné obraně proti neoprávněné kritice či výtkám ze strany veřejnosti, zejména rodičovské. Je dílčím krokem ke zkvalitňování náročné učitelské profese.

2. Filozoficko-etická východiska

Zdrojem této koncepce jsou základní životní hodnoty křesťanské kultury, z jejichž kořenů také vyrůstá naše historická tradice. Byly přijaty a podpořeny i evropskou konferencí pracovníků v oblasti filozofie, etiky, psychologie a sociologie, která se konala na sklonku dvacátého století (r. 1993) v Rakousku.

Jsou vyjádřeny v následujících deseti bodech:

1. Vědomí a uplatňování mravních hodnot je nedílnou součástí lidského života.
2. Etické principy musí respektovat neměnnost lidské přirozenosti.
3. Lidská bytost je ve své vnitřní podstatě osobou.
4. Jakožto osoba je lidská bytost obdařena důstojností a svobodou, které nesmí být porušovány.
5. Lidský život musí být společností chráněn.
6. Každé dítě má právo získat vzdělání.
7. Všichni lidé mají jakožto osoby stejnou hodnotu a práva a podle Charty lidských práv nesmí být práva ani důstojnost člověka porušována.
8. Svébytnost osobnosti, subsidiární pomoc a podpůrná pospolitost jsou základní principy společného života, sloužící společnému dobru.
9. Výchova a sebevýchova k ctnosti prostřednictvím vhodných vzorů, morální jednání a aktivní zvládnání života jsou důležitými cestami k pravému osvobození člověka.
10. Štěstí přichází k člověku skrze jeho snahu být plně člověkem a jednat jako bližní všech lidí.

Ad 1. Přijímáme hodnoty zdůrazněné v západním křesťanství, odpovídající přirozenému zákonu, které byly vtěleny do demokratických ústav. Odmítáme negaci ověřených hodnot a prosazování bezhodnotových přístupů.

Ad 2. Nesouhlasíme s pojetím lidské bytosti jako libovolně měnitelné, bez stálých podstatných charakteristik, ani s redukcí člověka na mechanicky manipulovatelný systém či „produkt jazyka“ bez odpovědnosti za vlastní činy.

Ad 3. Odmítáme všechna pojetí odosobňující člověka, nebo chápající ho jako tvora uspokojujícího jen svoje vegetativní potřeby a instinkty, kterého lze volně podrobovat působení různých psychologických praktik.

Ad 4. Nepřijímáme představu, že člověk je pouze produktem prostředí a okolností, ani ideu, že jeho důstojnost bude naplněna až v jakési budoucí utopistické společnosti, kterou připraví vyvolení vůdci.

Ad 5. Jsme proti kultuře smrti, která ničí život už na jeho počátku a dává člověku oprávnění rozhodovat o jeho ukončení. Nesouhlasíme s ničením lidského zdraví a duševních schopností užíváním různých drog.

Ad 6. Nesouhlasíme s absolutizováním svobody v tom smyslu, že hodnotová výchova je represivní indoktrinací. Dítě má potřebu orientace a poznávání, zpočátku však je závislé a neobejde se bez pomoci a vedení. To neznamena ideologickou manipulaci. Nebezpečí antipedagogiky, špatně chápané seberealizace a extrémní volnosti dokazují otřesné statistiky kriminálních činů mladistvých i dětí za poslední léta.

Ad 7. Nesouhlasíme s tím, že užívání drog a různé sexuální excesy jsou přirozené a přijatelné, a že homosexuální partnerství je rovné rodině. Rovněž nepřijímáme rovnostářskou představu, že všichni lidé jsou stejní ve svém nadání. Ta vede ke snaze o uniformitu a popírá potřebu pomáhat handicapovaným a slabším. Zdůrazňujeme potřebnost individuálního přístupu a rozvíjení specifických předpokladů každého jedince.

Ad 8. Subsidiarita neznamena chápat lidský subjekt jako pouhého příjemce a předmět administrativních opatření. Členové společenství mají nejen práva, ale také povinnosti jedni k druhým a ke společnosti jako celku. Je třeba vyváženosti mezi právy a povinnostmi. Tvzení, že násilí je vrozený instinkt či vrozená potřeba, odporuje zkušenosti i poznatkům etologie. Odmítáme prezentaci násilí a znevažování lidské důstojnosti v médiích.

Ad 9. Vypjatý individualismus a liberalismus narušuje společenskou soudržnost a posiluje egocentrickou orientaci i jednostranné zaměření na výkon a úspěch jako životně nejdůležitější. Zdůrazňujeme rozvíjení sebereflexe, sebekontroly a osobního svědomí, které někteří chybně chápou jako represivní sociální normy, od nichž je třeba se osvobodit. Tento hrubý omyl přináší své krajně nebezpečné ovoce už nyní.

Ad 10. Nesouhlasíme se současnou orientací na konzum a zábavu, které vedou člověka k povrchnosti, ztrátě životního smyslu a vnitřní prázdnotě. Člověk je svou podstatou tvořivý a náboženský. Touží po dobru a lásce. Nachází uspokojení v usilování o dosažení dobrých cílů.

3. Úloha učitele a pro ni potřebné předpoklady

Zatím málo doceněná profese učitele se stává jedním z nejdůležitějších povolání s mimořádnou odpovědností. Lidský subjekt svými činnostmi navodil tolik změn ve svém životním prostředí a způsobu života, že mu působí obtíže vyrovnávat se s nebývalými nároky a řešit složité problémy současného světa. Tyto nároky i skutečnost, že současná technická civilizace ohrožují potřebný rozvoj specificky lidských vlastností člověka jako je sebeuvědomění a sebekázeň, mravní citění, samostatné kritické myšlení atd., naléhavě vyžadují věnovat otázkám lidské osobnosti a kvalitám jejího vývoje mimořádnou pozornost a péči. Oblast vzdělávání a výchovy se tak stává klíčovou, ne méně důležitou než oblast ekonomie. Třetí tisíciletí bývá proto nazýváno érou člověka a výchovy.

Požadavky na práci učitele nebývale vzrůstají, a to nejen vzhledem k rychle přibývajícím vědeckým poznatkům, ale i ke zhoršování sociálního zázemí žáků vlivem převratných změn, zejména pak dysfunkcí v rodinách. Škola je nucena snažit se alespoň zčásti kompenzovat nefunkčnost rodiny a intenzivně hledá způsoby, jak náročnou situaci zvládat.

Vysoké požadavky na osobní předpoklady učitele vyplývají jednak z mnohotvárnosti jeho pedagogické činnosti, jednak z toho, že pedagogickým nástrojem se stává i sama osobnost a chování učitele se všemi jeho vlastnostmi. Jde tedy o komplexní osobní kvality učitele.

Učitelská práce zahrnuje soubor různorodých typů činnosti. Především jde o *činnost diagnostickou*. Učitel musí poznávat žáka, jeho schopnosti, dovednosti, vědomosti, ale i řadu jeho dalších osobních vlastností jako zájmy, temperament, charakterové rysy atd.

Dále pak práce učitele obsahuje *činnost organizační*, poněvadž se odehrává ve skupinových podmínkách v rámci školní instituce.

Další velmi významnou složkou jsou *činnosti sociální - komunikace, sociální řízení a kooperace*.

Neméně důležitou součástí učitelské práce jsou ovšem i *tvůřivé intelektové aktivity* při volbě či vytváření didaktických přístupů a metod pro objasnění látky a její propojení s dalšími znalostmi do uceleného obrazu skutečnosti.

Tyto činnosti jsou ztíženy tím, že cílem vzdělávání a výchovy je působení na vnitřní duševní procesy a vlastnosti jedince, které jsou skryté. Nemůžeme je bezprostředně pozorovat, nýbrž poznáváme je pouze nepřímou, usuzováním z vnějších projevů chování. To vyžaduje od učitele nejen dobré pozorovací schopnosti, ale i hlubší psychologické znalosti, dobré usuzovací schopnosti a systematickou práci.

Uvedené složky učitelské práce tedy kromě odborných vědomostí z oborů, které tvoří obsah výukových předmětů, předpokládají také další odborné znalosti psychologické, pedagogicko-didaktické i řadu metodických dovedností.

Kromě toho ovšem, jak bylo zdůrazněno, učitel působí na žáky celou svou osobností. Stává se pro ně určitým sociálním modelem, s nímž se mohou identifikovat a napodobovat ho, anebo naopak podnětem negativní identifikace - jakýmsi odstrašujícím příkladem. To znamená, že od učitele se vyžaduje vyspělá osobnost vysokých kvalit, aby se pro žáky mohl stát pozitivním, názorným příkladem, jejich sociálním vzorem.

K potřebným osobním vlastnostem učitele patří nejen dobré charakterové rysy, empatie a láska k dětem, ale také sociální dovednosti a schopnosti psychického sebeřízení, zahrnující sebedůvěru, sebekritičnost, přiměřené sebehodnocení, sebekontrolu a seberozvíjení. Tyto předpoklady mu umožňují správný přístup k žákům a vytvoření potřebné autority - nikoli

autority založené na strachu nebo populistickém nadbíhání a zavděčování se žákům nežádoucími ústupky a nedůslednostmi.

Výchovně-vzdělávací činnost učitele má povahu sociální interakce a komunikace, která je převážně asymetrická, poněvadž postavení učitele určuje jeho převahu. To však nesmí vést k autoritativním nebo manipulačním praktikám.

Učitel musí zachovávat respekt k osobnosti žáka a chápat svou roli jako úlohu zkušenějšího partnera, který žákovi pomáhá postupovat na cestě jeho osobního vývoje vpřed: odkrývat jeho individuální možnosti, hledat a vytyčovat jeho nejbližší reálné vývojové cíle, učit ho analyzovat chyby tak, aby z nich získal poučení, povzbuzovat ho v jejich překonávání a posilovat jeho sebedůvěru. Žáka musí brát jako aktivní partnerský subjekt pedagogické dialogické interakce, ne pouhý předmět pedagogického formování.

Z uvedené profesiografické charakteristiky učitelovy práce potom vyplývají hlavní předpoklady, které pro její vykonávání potřebuje a které je třeba sledovat také v průběhu jeho pregraduální přípravy i postgraduálního vzdělávání. On sám je musí cílevědomě získávat, upevňovat a rozvíjet.

4. Učitel a křesťanská víra

Víra v Boha je významným faktorem v práci křesťanského učitele. Především působí jako specifický motivační zdroj. V jejím světle učitel chápe svou pedagogickou práci jako osobní poslání v rámci Božích plánů. Z toho plyne větší odpovědnost za ni - nejen před společností a vlastním svědomím, ale i před Bohem. Je poslán svou prací a životem hlásat biblickou radostnou zvěst, vést ke Kristu, který je učitelem všech.

Jeden je váš učitel... (Matouš 23,8)

Víra je také pramenem naděje a potřebného pedagogického optimismu. Otevírá nové dimenze života a jeho smyslu. Tím skýtá učiteli vnitřní pevnost s jasnou hodnotovou orientací a zacílením, což jsou integrační síly, často současným člověkem postrádané a hledané. Křesťanský učitel má tak možnost svým příkladem přispět k utváření pozitivní hodnotové orientace žáků, jejich schopnosti rozlišovat dobré od zlého a nalézat hlubší smysl života, v tom spočívá jeho zvláštní a náročná povinnost.

Komu bylo více dáno... (Lukáš 12,48)

5. Učitel a požadavky doby

Práce učitele se uskutečňuje v určitých sociálně-historických podmínkách, které spoluurčují její náplň konkrétní společenskou objednávkou.

Ve výchovně-vzdělávacím procesu nejde jen obecně o rozvoj osobnosti dítěte, nýbrž má za cíl připravit mladou generaci na její budoucí společenské role a plnění funkcí pro společnost potřebných. Úkolem učitele tedy je, aby ve svém výchovném

působení na žáka předjímal požadavky, které by tento měl v dospělosti plnit a aby u něho vytvářel k tomu žádoucí subjektivní předpoklady, tj. dovednosti, schopnosti a další osobní dispozice.

Kromě toho je třeba připravit dítě na vyrovnávání se s těžkostmi, nástrahami a svody, které daná doba přináší. Současná pokročilá technika, informatika, migrace a multikulturní společnost přináší záplavu podnětů, které mohou navozovat chaos a povrchnost, devalvací tradičních hodnot a mravní relativismus, nebezpečí masové manipulace a pasivního konzumismu. To vše působí negativně na zdravý psychický vývoj člověka a vytváření autonomní integrované osobnosti, která je schopna pozitivně a tvořivě zvládat životní úkoly. Snadno pak dochází k prohlubování patologických jevů a únikových reakcí jako jsou narkomanie, projevy násilí a destruktivního chování i sebevraždy.

Učitel proto má být náležitě orientován v dané dějinné situaci a umět číst „znamení doby“, jak říká bible.

Má-li dokázat dobře připravit žáky do života, potřebuje mít také sám kompetence, kterým je má naučit.

Skupina odborníků Rady Evropy se pokusila vymezit soubor kompetencí, které by měli získat mladí Evropané. Se zřetelem k právě popsaným nebezpečím uvedeme alespoň ty schopnosti, které se jeví jako nejdůležitější

- schopnost přijímat, organizovat a hodnotit informace a dávat je do souvislostí,
- chápat kontinuitu minulosti a současnosti a nahlížet kriticky společenské dění,
- vyrovnávat se s nejistotou a komplexností životních situací,
- schopnost posoudit sociální jednání důležitá pro zdraví a kvalitu životního prostředí,
- organizovat svou práci, brát na sebe odpovědnost a činit rozhodnutí, být vytrvalý, spolupracovat v týmu a řešit konflikty, projevovat solidaritu a přispívat k práci skupiny a

společnosti.

Z křesťanského hlediska je třeba zdůraznit předávání křesťanských duchovních hodnot. Především víry, která dává životu smysl i naději, vede k jasnému rozlišování dobra a zla - tedy i k rozvoji svědomí - a podporuje obětavou lásku k druhým. Inspirací k tomu všemu je evangelium.

Profesní etické normy a pedagogická činnost učitele

Chceme-li co možno přehledně a logicky utřídit profesní etické normy křesťanského učitele, jeví se jako nejvýhodnější vycházet z jednotlivých druhů vztahů, s nimiž jsou jeho pedagogické činnosti spjaty.

Především je to vztah učitele k sobě a k Bohu. Dále jde o vztahy dané jeho interakcemi s dalšími osobami - žáky, rodiči, ostatními učiteli školy a širší veřejností.

Samozřejmě k jeho základním povinnostem patří dodržování platného právního řádu, zákonů a předpisů, vztahujících se na oblast výchovy a vzdělávání. V této souvislosti vyvstává otázka vztahu mezi státem a jeho předpisy na jedné straně a učitelem, jeho svobodou a svědomím na straně druhé. Kritickým dilematem se tento vztah může stát v totalitních režimech, jak jsme zakusili. Křesťanský učitel jedná podle svého svědomí a v souladu s ním dělá svá rozhodnutí.

1. Vztah učitele vůči sobě

Uvědomuje si odpovědnost za svou práci vzhledem k Bohu, žákům, rodičům i společnosti.

Snaží se o pravdivé sebepoznávání a kladné přijetí sebe sama, což se promítá do vztahu ke skutečnosti a druhým lidem.

Má děti rád a ztotožňuje se se svým učitelským posláním.

Nepovažuje se za mocenskou autoritu, která žáky manipulativně formuje, nýbrž za jejich průvodce, který jim pomáhá získat potřebnou orientaci, informace a zkušenosti na jejich životní cestě.

Uvědomuje si, že jediným pravým učitelem je Kristus. U něho se sám učí, aby mohl k němu vést své žáky.

Žije podle Desatera a Kristova přikázání lásky.

Stále dbá o zlepšování svých odborných předpokladů i jiných znalostí a využívá k tomu všech dostupných vzdělávacích příležitostí i samostudia.

Prohlubuje svůj duchovní život a tak rozvíjí svou osobnost.

Pečuje o své zdraví správným životním režimem a dodržováním zásad duševní hygieny. Uchovává si vnitřní vyrovnanost a sebevládu, nepodléhá afektům ani náladám.

Je skromný, ale zdravě sebevědomý, ve vztahu k druhým ohleduplný, kooperativní a otevřený.

Je neúplatný, nezlehčuje autoritu druhých, nepomlouvá ani nepochlebuje, jedná uváženě a nepodléhá sociálnímu nátlaku, neuhýbá problémům a jejich řešení.

Zná dobře řád školy a důsledně uplatňuje jeho požadavky i na sebe. Uvědomuje si, že má být pro žáky názorným příkladem.

Pravidelně se připravuje na své vyučovací hodiny, vede si stručný záznam o jejich průběhu, zadaných úkolech a chování žáků, aby mohl vyhodnocovat své postupy a dosažené výsledky, byl soustavný a důsledný.

Sleduje společenské dění a světové události, aby mohl napomáhat orientaci svých žáků a správně zaměřovat své výchovné působení.

Je ochoten angažovat se v řešení společenských problémů.

2. Vztah k Bohu

Křesťanský učitel žije ve spojení s Bohem, v souladu s jeho přikázáními a snaží se evangelní zvěst a duchovní hodnoty předávat svým žákům.

Svou pedagogickou činnost chápe jako práci na vinici Páně, za niž odpovídá Bohu, který ho vyvolil k tomuto krásnému poslání.

Prosí o Boží pomoc a k modlitbě vede i své žáky.

Rozšiřuje své náboženské vzdělání studiem bible a literatury teologického zaměření, návštěvou seminářů a přednášek s náboženskou tematikou.

Prohlubuje svůj duchovní život účastí na svátostném životě a liturgii - především slavením mše svaté a přijímáním svátosti smíření a eucharistie.

Své křesťanské svědectví učitel podává žákům bez jakéhokoli vnucování a snahy dosáhnout jejich bezprostřední souhlasné reakce. Je příkladem tolerance a projevuje vždy ochotu k dialogu.

Není Kristovým svědkem pouze slovy, ale především svým jednáním a způsobem života: čestností, spravedlností, opravdovostí, statečností a obětavostí.

3. Vztah k žákům

Učitel respektuje práva dítěte a přistupuje k žákovi jako svébytné osobě obdařené lidskou důstojností, nechce ho manipulovat.

Má na zřeteli zdravý vývoj osobnosti svých žáků, jemuž má napomáhat, a to nejen předáváním určitých základních poznatků, ale také uspokojováním jejich duševních potřeb, důležitých pro zdárný vývoj: potřeby sociálního přijetí a lásky, zakoušení úspěchu a tím sebedůvěry a kladného sebehodnocení, potřeby řádu a rozlišování dobra a zla, poznávání smyslu života a radosti z tvořivých aktivit.

Vychází ze znalosti procesu učení a učí své žáky jak se správně aktivně učit, jak vyhledávat informace, ale také jak množství informací a poznatků organizovat, logicky třídit, zpracovávat a hodnotit je.

Vede je k utváření soustavy ověřených životních hodnot jakožto vnitřního měřítko k rozpoznávání a hodnocení významu konkrétních skutečností, situací a problémů, jež umožňují správné rozhodování.

Rozvíjí rozumové schopnosti žáků - zejména logického kritického myšlení a sleduje také rozvoj jejich vyšších citů - sociálních, estetických a mravních - i utváření nezbytných sociálních dovedností - komunikace a spolupráce.

Obeznamuje se s rodinným zázemím žáků a jejich životní situací.

Přistupuje k žákům s ohledem na jejich individuální zvláštnosti a jim přizpůsobuje své nároky a požadavky, které musí být přiměřené úrovni a možnostem žáka. Zároveň však stanovuje cíle, které je podněcují k dalšímu vývoji a učí je překonávat překážky, aby získali nezbytnou schopnost čelit nezdaru a frustraci.

Poskytuje žákům průběžně jako zpětnou vazbu informaci o dosažených výsledcích a o jejich chování a vždy uplatňuje pedagogický optimismus.

Usiluje o co nejobektivnější a spravedlivé hodnocení žáků a jejich výkonů, odhlíží od svých osobních sympatií, nevytváří si skupinu oblíbenců ani protekčních žáků.

Využívá častěji pozitivních prostředků - pochvaly a povzbuzení - než trestů či jiných negativních postupů. Negativní hodnocení vztahuje ke konkrétnímu chování či výkonu, ne přímo k osobě žáka, aby tento neztrácel sebedůvěru a zůstávala mu plně otevřena cesta nápravy a dalšího zlepšování. Poukáže na jeho možnosti a jak by jich měl využít.

Soustavně vede žáky k samostatnosti, sebepoznávání a sebekontrolu rozborem vlastních výkonů, chování a chyb.

Vede žáky k úctě ke stvoření a k životu ve všech jeho formách a fázích, objasňuje jim nejen základní životní hodnoty, ale i význam hodnot duchovních a víry.

Vede žáky k odpovědnosti a k respektu vůči autoritě, stáří a potřebám bližních.

Využívá vhodných situací k názornému objasnění mravních zásad, společenských norem a pravidel a vyhýbá se slovnímu mentorování. Učí tím žáky prakticky jak řešit nedorozumění a konflikty a rozvíjí jejich mravní vědomí.

Upozorňuje žáky na možná nebezpečí a úskalí, s nimiž se mohou setkat a poučí je, jak lze se jich uchránit a jak jim čelit.

Věnuje pozornost vztahům žáků - zejména ve třídě, aby nedocházelo k izolaci některých jednotlivců, vyhrocenému nepřátelství, agresivnímu napadání slovnímu či fyzickému, nebo k šikaně. Vzájemné chování a vztahy žáků citlivě usměřňuje.

4. Vztah k rodičům

Křesťanský učitel si uvědomuje, že rodiče mají hlavní odpovědnost za výchovu svých dětí a přirozené právo o ní rozhodovat. Respektuje jejich roli a odpovědně se snaží přispět ke zdárnému vývoji svěřeného mu dítěte.

Seznamuje rodiče s výchovně vzdělávacím programem a postupy, i s konkrétními cíli a záměry, jaké u jejich dítěte sleduje.

Trpělivě se snaží získat jejich souhlas a podporu a navázat soustavnou spolupráci, aby výchovné působení na dítě bylo jednotné a tím i účinnější.

Průběžně rodiče informuje o prospěchu i chování dítěte a v případě potřeby s nimi projedná další společný postup nebo poskytne konkrétní rady a podněty.

V jednání s rodiči postupuje citlivě, ale rozhodně, ochotně s nimi sdílí svou odbornou zkušenost, s porozuměním přijme jejich připomínky a podněty. Taktně doplní jejich chybějící výchovné znalosti, podněcuje zájem o dítě a jeho problémy, případně napomáhá zlepšení jejich komunikace s ním.

Podle konkrétních podmínek a možností poskytuje rodičům příležitost angažovat se v práci a životě školy např. účastí na různých kulturních akcích, exkurzích či výletech, na školou uspořádaných vystoupeních žáků apod. nebo přímo při výuce.

Křesťanský učitel podporuje výchovné poslání rodiny a její možnost volit pro své děti i alternativní formy vzdělávání včetně „domácí školy“.

V duchu „Charty práv rodiny“ předložené roku 1983 Svatým Stolcem brání degradaci rodiny proti pokusům nahradit ji volnými svazky či registrovaným partnerstvím osob stejného pohlaví.

5. Vztah k ostatním učitelům a škole

Škola je důležitou součástí života a životního prostředí žáků i učitelů a má nemalý vliv na jejich osobnost i zdraví. Její formativní vliv na žáka může působit osudově po celý jeho další život. Proto je nesmírně potřebné vytvářet ve škole pozitivní atmosféru jak po stránce funkčnosti, hygieny a estetičnosti jejího materiálního vybavení, tak i z hlediska její vnitřní sociální atmosféry, to znamená vzájemných postojů, vztahů a chování všech zúčastněných.

Všichni - učitelé i žáci - jsou spoluvůrci celkové kvality školy. Zvláště rozhodující podíl a odpovědnost při tom mají ovšem ti, kdo jsou ve vedení školy, především její ředitel.

Křesťanský učitel nechápe svou činnost jako pouze individuální úkol, nýbrž jako součást týmové práce. Proto se snaží o soustavnou součinnost s ostatními pracovníky školy, zejména učiteli, kteří s ním vyučují tytéž žáky.

Úkoly řídicích pracovníků školy:

Důležitou roli v úspěšné týmové kooperaci mají zejména třídní učitelé, ředitel školy a jeho zástupce pro výchovné otázky a garanti jednotlivých výukových předmětů.

Třídní učitel má dbát o jednotný výchovný postup všech vyučujících v jeho třídě - zejména v práci s problémovými žáky a v případě, kdy rodina neplní své poslání.

Ředitel učitel dbá o jasné vytyčení výchovně vzdělávacích cílů školy i konkrétních pracovních povinností jednotlivých učitelů a pracovníků školy. Důsledně sleduje a hodnotí jejich plnění. Svým náležitě zdůvodněným hodnocením, připomínkami, odměnami i sankcemi motivuje spolupracovníky k plné angažovanosti a zodpovědnému plnění povinností. Pečuje o udržování plynulé komunikace mezi vedením a ostatními pracovníky školy, o vzájemnou otevřenost a přístupnost názorové výměně, ochotu odkrýt a operativně řešit vzniklé problémy a konflikty, což vše přispívá k posílení atmosféry důvěry a tvořivosti.

Se zřetelem ke vzrůstající dysfunkci rodin má vedení školy věnovat zvláštní pozornost rodinné výchově a využívat možností, jak zprostředkovat dětem potřebné kladné vzory rodinných vztahů a rolí – například organizováním besed s vhodnými osobami, rozbořem videonahrávek zaměřených na rodinné soužití, návštěvou některých výchovných zařízení, péči o mladší žáky školy apod.

Křesťanský učitel cítí spoluodpovědnost za školu, v níž pracuje, a snaží se ji zlepšovat svou tvořivou prací, iniciativou a ochotou pomáhat, kde je třeba.

Je ohleduplný ke svým spolupracovníkům, ochotně s nimi sdílí svou zkušenost, těší se z jejich úspěchů.

Aktivně se podílí na iniciativních programech školy a na jejich optimalizačních snahách i kontaktech s dalšími školami a institucemi.

Dbá na dobrou reputaci školy a přispívá k ní svou prací i vystupováním na veřejnosti.

6. Vztah ke společnosti

Úloha učitele se v současnosti mění, poněvadž vlivem masmédií a rozvoje dalších informačních technik učitel ztrácí roli klíčového informačního zdroje. Těžiště jeho práce se posouvá směrem k výchovnému působení na osobnost žáka a to tím spíše, že rodina dosti často ve své výchovné funkci vlivem mnoha okolností selhává.

To však neznamená, že by společenský význam učitelovy role poklesl, naopak. Jeho krásná a odpovědná společenská role nabývá nové potřeby a zároveň nové vysoké náročnosti. Učitel nepřestává být společensky významným činitelem, i když to veřejnost často nedoceňuje nebo dokonce přehlíží.

Učitel pečuje o kvalitu nejdůležitějšího faktoru ekonomického, kulturního a vůbec společenského vývoje - o tzv. „subjektivní faktor“, jímž je člověk, lidská osobnost. Aby učitel plně dostal této společenské úloze, potřebuje dobrou orientaci ve složitých strukturách technicky pokročilé společnosti, znalost vlivu jejich změn na člověka a správné pochopení své funkce v dané fázi dějinného vývoje.

Křesťanský učitel nežije jen svým osobním zájmům a svému soukromí; zajímá se o veřejné dění a při své výchovné činnosti na ně reaguje, aby své žáky připravil na situace a požadavky, s nimiž budou v budoucnu konfrontováni.

Rozvíjí historické vědomí mladé generace předáváním cenných hodnot kulturního dědictví minulosti, učí úctě k pozitivním tradicím a vede k jejich tvůrčímu rozvíjení v nových podmínkách.

Aktivně se začleňuje do občanského života, především do stavovských organizací pedagogického zaměření, které umožňují uplatnit zkušenosti a zájmy pedagogických pracovníků v širším společenském kontextu a podílet se na iniciativách a diskusi v demokratické společnosti.

Upozorňuje na význam i potřeby výchovně vzdělávací oblasti a prosazuje požadavky spravedlivého ocenění učitelské práce.

Podporuje spolupráci školy s veřejnou správou, místní farností, případně dalšími kulturními i křesťanskými institucemi a podle svých možností na ní participuje.

Vypracovala Věra Bokorová
s přihlédnutím ke kodexům sesterských organizací učitelů ve Slovinsku a na Slovensku a se zřetelem k diskusím na toto téma v rámci tří celostátních seminářů Unie křesťanských pedagogů i k vyžádaným připomínkám jednotlivých pracovníků z poboček Unie.

Vydala Unie křesťanských pedagogů České republiky
Praha, 2002

DOTAZNÍK LÉKAŘI

Dobrý den, jsem studentkou Sociální pedagogiky na Pedagogické fakultě JČU v Českých Budějovicích. Téma mé bakalářské práce je „Etický kodex a jeho význam pro profesní kompetence“. Vyplnění tohoto dotazníku mi pomůže získat přehled o postavení etického kodexu ve Vaší profesi. Děkuji za Váš čas.

Basíková Věra

1. Každý lékař při převzetí diplomu přísahá na Hippokratovu přísahu. Co pro Vás znamená?
 - a) tradice, ale už nemůže postihnout problémy dnešní doby
 - b) tvoří základ etických norem
 - c) její obsah je přežití a některé její body jsou v rozporu se zákonem
2. Česká lékařská komora vydala etický kodex lékařů. Co je jeho obsahem?
 - a) ukládá etické zásady lékaře při poskytování lékařské zdravotní péče
 - b) slouží jako ochrana lékařů před neoprávněnými útoky
 - c) chrání především pacienta
3. Jaký má pro Vás etický kodex význam?
 - a) je pro mě samozřejmostí
 - b) etické chování v mé profesi je zásadní, ale obsah kodexu volá po změně
 - c) příliš mě neoslovuje
4. Setkal/a jste se ve své praxi se situací, kdy jste musel/a etický kodex porušit, např. ve prospěch pacienta?
 - a) nikdy
 - b) už se mi to stalo
 - c) stává se to běžně
5. Má lékař právo odmítnout pacienta?
 - a) Ano, s odborných důvodů a je-li přetížen
 - b) Ano z jakéhokoliv důvodu
 - c) Ne, pacienta odmítnout nesmí
6. Eutanázie a asistované suicidium jsou nepřípustné. Jaký je Váš názor?
 - a) ano, ale musela by platit jasná a striktní pravidla
 - b) ano, stane-li se pro nemocného život utrpením
 - c) zásadně ne
7. Jaké vlastnosti spolu s vysokou profesionalitou řadíte na první místo?
 - a) soucit a empatie
 - b) pochopení a trpělivost
 - c) laskavost a korektnost

8. Setkal/a jste se ve Vaší lékařské praxi s něčím, co by odporovalo Vašemu svědomí?
 - a) ano
 - b) ne
 - c) občas se něco takového stane
9. Myslíte si, že je Vaše profese dostatečně ohodnocena?
 - a) ano
 - b) mohlo by to být lepší
 - c) rozhodně ne
10. Napadá Vás něco, co by měl lékařský kodex obsahovat? Prosím napište.

DOTAZNÍK ZDRAVOTNÍ SESTRY

Dobrý den, jsem studentkou Sociální pedagogiky na Pedagogické fakultě JČU v Českých Budějovicích. Téma mé bakalářské práce je „Etický kodex a jeho význam pro profesní kompetence“. Vyplnění tohoto dotazníku mi pomůže získat přehled o postavení etického kodexu ve Vaší profesi. Děkuji za Váš čas.

Basíková Věra

1. Povolání zdravotní sestry jsem zvolila:
 - a) Sama, vždy mě přitahovalo
 - b) Je to rodinná tradice
 - c) Na jinou školu mě nepřijali

2. Zdravotní sestry se hlásí k etickému kodexu vydanému Mezinárodní radou sester (ICN). Víte co je jeho obsahem?
 - a) Ukládá etické zásady zdr. sester při poskytování zdravotní péče
 - b) Slouží jako ochrana před neoprávněnými útoky na ošetřující personál
 - c) Chrání především pacienty

3. Jaký má pro vás etický kodex význam?
 - a) Je pro mne samozřejmostí
 - b) Je dobré mít jasná pravidla a stanoveny určité hranice
 - c) O významu příliš nepřemýšlím

4. Setkala jste se ve své praxi se situací, kdy jste musela etický kodex porušit, např. ve prospěch pacienta?
 - a) Nikdy
 - b) Už se mi to stalo
 - c) Stává se to běžně

5. Zaručuje zdravotní sestra, aby byly jednotlivým osobám poskytnuty informace, z nichž může vycházet jejich souhlas s péčí a související terapií
 - a) Ano
 - b) Ne
 - c) Nemá to povinnost

6. Má zdravotní sestra chránit důvěrné informace pacienta?
 - a) Ano vždy
 - b) Ano, pokud ji požádá
 - c) Ne

7. Zdravotní sestra a odpovědnost
 - a) Je nezbytná
 - b) Je velmi důležitá
 - c) Nemá podstatnou hodnotu, pokud má jiné kvality

8. Jaké vlastnosti spolu s vysokou profesionalitou řadíte na 1. místo?
 - a) Soucit a empatie
 - b) Pochopení a trpělivost
 - c) Laskavost a korektnost

9. Setkáváte se ve své praxi s něčím, co odporuje Vašemu svědomí?
 - a) Ano
 - b) Ne
 - c) Občas se v této profesi něco takového stane

10. Napadá Vás něco, co by měl etický kodex zdravotních sester obsahovat? Prosím napište.

DOTAZNÍK UČITELÉ

Dobrý den, jsem studentkou Sociální pedagogiky na Pedagogické fakultě JČU v Českých Budějovicích. Téma mé bakalářské práce je „Etický kodex a jeho význam pro profesní kompetence“. Vyplnění tohoto dotazníku mi pomůže získat přehled o postavení etického kodexu ve Vaší profesi. Děkuji za Váš čas.

Basíková Věra

1. MŠMTV se hlásí k etickému kodexu
 - a) Veřejné správy
 - b) Pracovníků vzdělávacích a kulturních zařízení
 - c) Nevím

2. Některé školy vydaly svůj vlastní etický kodex a je součástí školního řádu. Má Vaše škola takový dokument?
 - a) Ano
 - b) Ne
 - c) Nevím

3. Myslíte si, že by si učitelské povolání zasloužilo mít svůj vlastní etický kodex, jako např. lékaři, zdravotní sestry, novináři, atd.?
 - a) Ano
 - b) Ne, etické chování by mělo být každému učiteli vlastní
 - c) Ne, další dokument navíc

4. Jaký význam má etický kodex v tomto povolání?
 - a) Určuje etické normy a poskytuje pozitivní orientaci v mravních aspektech
 - b) Slouží jako zdroj pracovní motivace a uvědomění si vznešenosti pedagogické práce
 - c) Slouží k ochraně pedagoga proti neoprávněné kritice a výčitkám ze strany občanské a rodičovské, státních i nestátních orgánů

5. Myslíte si, že by měli mít učitelé svou vlastní profesní komoru jako lékaři, stomatologové, apod.?
 - a) Ano, zvýšila by se prestiž tohoto povolání
 - b) Ne
 - c) Ne, jsou to další úředníci navíc

6. Co by mělo být hlavní funkcí pedagogické komory?
 - a) Reprezentační organizace, která hájí zájmy pedagogů
 - b) Vydávat profesní kodexy a zřizovat etické komise
 - c) Pečovat o vzdělávání svých členů a vnitřní regulaci

7. Stalo se Vám ve své profesi, že Vaše chování nebylo příliš v souladu s etickými zásadami?

- a) Ano, zcela běžně
 - b) Občas se to v tomto náročném povolání stane
 - c) Ne
8. Myslíte si, že školní řád vydávaný pro žáky by měl obsahovat i etický kodex?
- a) Ano, morálka mladých všeobecně upadá
 - b) Ano, morální pravidla neškodí opakovat
 - c) Ne, je to zbytečné
9. Je Vaše práce dostatečně ohodnocena?
- a) Ano
 - b) Ano, mohlo by být i hůř
 - c) Ne
10. Napadá Vás něco, co by měl etický kodex učitele rozhodně obsahovat? Prosím napište.